

J. KASK ♦ P. LIITOJA

KOHALIKE
NÕUKOGUDE
JÄRELEVALVE-
KOMISJONID

A-27830

J. KASK, P. LIITOJA

KOHALIKE NÕUKOGUDE JÄRELEVALVEKOMISJONID

Muoroybaraalid
 Hinnas
 on agnoro
 n3 absoyso
 26 juulil 1967. Kask

34N6
K18

Kaane kujundanud
G. PANT

 EESTI ÕIGUSKESKUSE
RAAMATUKOGU

Sw. nr. 3240 kirjandus

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

SISSEJUHATUS

Pärast NLKP XX kongressi on meie riigis taastatud sotsialistliku seaduslikkuse leninlikud printsüübid ja need muudetud riikliku elu kõikumatuks aluseks.

NLKP XXII kongress rõhutas, et partei ka tulevikus jätkab aktiivselt seda tööd, mida kinnitavad NLKP 1964. aasta oktoobripleenumi ja 1965. aasta septembripleenumi otsused.

Viimastel aastatel on ka parandusliku töö asutuste tegevuses uuesti kehtivusele pääsenud leninlikud printsüübid. Nii on taastatud prokuröri järelevalve kinnipidamiskohdade üle, samuti on uuesti moodustatud järelevalvekomisjonid kohalike tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede juurde. Nende komisjonide ülesandeks on parandusliku töö asutuste tegevuse kontrollimine ja administratsiooni abistamine kinnipeetavate ümberkasvatamisel, kinnipidamisasutustest vabanejate abistamine töökoha leidmisel, samuti ettevõtteis, asutustes, sovhoosides ja kolhoosides endiste õiguserikkujatega tehtava kasvatustöö suunamine ning kontrollimine.

Kodanlikes maades tuntakse kurjategijat karistades vähe huvi tema edaspidise saatuse vastu. Milline ühiskonna liige õiguserikkujast tulevikus saab, see ei puutu kodanlikku õigusemõistmisse.

Nõukogude õigusemõistmine üksnes ei karista, vaid ka kasvatab inimest. Parandusliku töö asutused pole meil ainult karistuse kandmise, vaid ka kurjategijate ümberkasvatamise kohaks, kust ta peab tagasi pöörduma ausa inimesena, kes võib töötada ja elada kollektiivis.

Kurjategija ümberkasvatamine pole kerge ülesanne. See on kuid, tihti ka aastaid kestev alaline võitlus.

Iga eksinud inimese pärast peetavas võitluses kuulub tähtis osa kohalike tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede juurde loodud järelevalvekomisjonidele. Kaasajal pole kinnipidamisasutuste töö mõeldav ilma üldsuse

pideva abita. Parandusliku töö asutustel on tihe koostöö ühiskondliku aktiiviga. Koos püütakse karistatute teadvusest välja juurida igandid ja parasiitlikud harjumused.

Kohalike tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede juurde moodustatud järelevalvekomisjonid on oma kaheksa tegevusaasta jooksul kogunud hulga häid töökogemusi.

Käesoleva brošüüri autorid, kes on mitmed aastad töötanud Tallinna Linna Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee juures asuva järelevalvekomisjoni koosseisus, on brošüüri koostamisel kasutanud oma, samuti ka vabariigi ning teiste liiduvabariikide järelevalvekomisjonide töökogemusi. Brošüüris antakse soovitusi järelevalvekomisjoni töö organiseerimiseks ja näidatakse järelevalvekomisjoni ülesandeid kinnipidamiskohtadest vabanenute ja teiste endiste seaduserikkujate ümberkasvatamisel. Brošüür on mõeldud kasutamiseks järelevalvekomisjonide liikmetele, kohalike tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede töötajatele, parandusliku töö asutuste töötajatele, õigusteaduskonna üliõpilastele ja teistele, keda huvitab parandusliku töö õigus.

I PEATÜKK

JÄRELEVALVEKOMISJONIDE ÜLESANDED JA NENDE TÖÖ ORGANISEERIMINE

1. Milleks moodustatakse järelevalvekomisjonid?

Meie põlvkond on endale seadnud grandioosse eesmärgi — kommunismi ülesehitamise. Kommunistliku ühiskonna ülesehitamine aga ei ole mõeldav ilma minevikuigandite väljajuurimiseta selle ühiskonna loojate teadvusest, pole mõeldav aktiivse võitlusega kuritegevuse likvideerimiseks. Meie riigi ja nõukogude inimeste ees seisab ülesanne lähemas tulevikus täielikult kaotada kuritegevus meie maal.

Kuritegevuse vastu võitlemiseks rakendatavate abinõude hulgas on tähtis koht parandusliku töö asutustel, kelle põhiülesandeks on seaduserikkujate ümberkasvatamine, uute kuritegude vältimine.

Seaduserikkujate ümberkasvatamise ülesande lahendamiseks on vaja üldsuse laialdast ja aktiivset osavõttu.

1918. aastal kirjutas V. I. Lenin: «Ainult tööliste ja talupoegade massi vabatahtlik ning kohusetruu koostöö, mida tehakse revolutsioonilise vaimustusega rikaste, sulide, päevavaraste, huligaanide arvelevõtmise ja kontrolli alal, suudab võita need neetud kapitalistliku ühiskonna jääused.»¹

Oma olemasolu esimestest päevadest pööras nõukogude riik suurt tähelepanu ühiskonna osavõtule võitlusest kuritegevuse vastu. Eriti jälgiti parandusliku töö asutuste tööd. Parandusliku töö asutuste tegevuse ühiskondlik kontrollimine on nõukogude parandusliku töö õiguse üheks leninlikuks põhiprintsiibiks, kus eesmärgiks pole mitte ainult kurjategijate karistamine, vaid ka nende ümberkasvatamine, nende tagasitoomine ausa töö ja elu juurde.

Esimesteks ühiskondlikeks organeiks, kes parandusliku

¹ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 377.

töö asutustega koos töötasid ja nende tegevust kontrollisid, olid jaotuskomisjonid. Need loodi peamiselt kinnipeetavate jaotamiseks kinnipidamiskohtade vahel. Jaotuskomisjonil oli ühtlasi ka õigus taotleda nende kinnipeetavate ennetähtaegset ja tingimisi ennetähtaegset vabastamist, kes olid end parandanud, keda polnud enam vaja ühiskonnast isoleerida.

Iga kubermangu karistusosakonna juurde moodustati üks komisjon kubermangu tööliste, talupoegade ja soldatite saadikute nõukogu täitevkomitee otsusega.

Jaotuskomisjon koosnes 9 inimesest, kuhu peale kubermangu karistusosakonna juhataja ja tema töötajate kuulusid nõukogude patronaaziorgani esimees ja liikmed, keda täitevkomitee valis parandusliku töö küsimustest huvitatud isikute, peamiselt pedagoogide, psühhiaatrite jne. hulgast.

Komisjoni istungid kutsus vajaduse korral kokku esimees, kuid mitte harvemini kui kord nädalas. Istung loeti hääleõiguslikuks, kui osa võttis vähemalt 5 komisjoni liiget.

Jaotuskomisjonid olid kinnitatud Vene NFSV Rahvakomissaride Nõukogu poolt 1919. a. 18. juunil antud dekreediga «Jaotuskomisjonide loomisest kubermangude ja oblastite karistusosakondade juurde», millele oli alla kirjutanud V. I. Lenin.¹

«Vene NFSV kriminaalkodeksi» ja «VNFSV kriminaalprotsessi kodeksi» vastuvõtmisega 1922. aastal jaotuskomisjonide funktsioonid kitsenesid mõnevõrra. 1922. a. «Vene NFSV kriminaalkodeksi» § 51 kohaselt loodi kõikides kinnipidamiskohtades järelevalvekomisjonid kui jaotuskomisjonidele alluvad organid. 1924. aastal vastuvõetud «Vene NFSV parandusliku töö kodeks» täpsustas nii jaotus- kui ka järelevalvekomisjonide funktsioone ja laiendas üldsuse esindajate osavõttu nendest komisjonidest.

Jaotuskomisjonide ülesandeks jäi karistatute jaotamine kinnipidamiskohtade vahel ja nende üleviimine kubermangu piires ühest parandusliku töö asutusest teise, kinnipeetavate ennetähtaegne üleviimine ühest järgust teise, nende alaealiste karistusaja pikenduse taotlemine, kellel karistuse tähtaja lõppemisel ei ilmnenu paranemise tunnuseid, laagris kinnipidamise asemel teise karistuse mää-

¹ Vt. Сборник нормативных актов по советскому исправительно-трудовому праву. М., 1959, стр. 40—41.

ramise taotlemine end parandanud kinnipeetavaile, kinnipeetavate tingimisi ja tingimusteta ennetähtaegne vabastamine, tööpäevade arvestus, samuti taotluste esitamine olemasolevate parandusliku töö asutuste reorganiseerimiseks.

Järelevalvekomisjonid jälgisid kinnipeetavate õiget jaotamist ja üleviimist ühest järgust teise, esitasid jaotuskomisjonidele ettepanekuid kinnipeetavate ennetähtaegselt vabastamiseks ja nende üleviimiseks ühest parandusliku töö asutusest teise, lubasid kinnipeetavatele kohtumisi omastega jne.

Jaotus- ja järelevalvekomisjonidel oli sellel perioodil rida puudusi. Üheks oluliseks puuduseks oli parallelism nende töös. Järelevalvekomisjonid arutasid küsimusi ainult esialgselt, lõpliku otsuse tegid aga pärast uut arutamist jaotuskomisjonid, kes kinnipidamiskohtadest eemal olles ei tundnud kohapealset olukorda ja sageli lähenesid küsimuste lahendamisele formaalselt. Järelevalvekomisjonide töös polnud normaalne ka see, et nende esimeesteks olid kinnipidamiskohtade ülemad. Nende puuduste kõrvaldamiseks likvideeriti jaotuskomisjonid ja reorganiseeriti järelevalvekomisjonid. Laienes üldsuse osavõtt järelevalvekomisjonidest, suurenes nende arv — üks järelevalvekomisjon loodi 200 kinnipeetava kohta, ühtlasi laienesid ka komisjonide funktsioonid.

Iga järelevalvekomisjoni koosseisu kuulusid: üks esindaja rahvakohtust, kinnipidamiskoha administratsioonist, kohaliku Töölise-Talupoegade Inspeksiooni esimees ja mitte vähem kui 3 üldsuse esindajat, kes olid valitud vastavate ühiskondlike organisatsioonide poolt. Esimeesteks määrati tavaliselt kohtunikud.

See reorganiseerimine näitas järelevalvekomisjonide vaieldamatuid eeliseid jaotuskomisjonide ees. Järelevalvekomisjonid hakkasid kinnipeetavatele lähemale toomisega ja suurema arvu üldsuse esindajate lülitamisega nende koosseisu üha efektiivsemat mõju avaldama parandusliku töö asutuste tegevusele. Nende pädevusse kuuluvate küsimuste otsustamine muutus operatiivsemaks, konkreetsemaks ja kvalifitseeritumaks.

1933. a. määras «Vene NFSV parandusliku töö koodeks» veel täpsemalt järelevalvekomisjonide funktsioonid ja õigused. See näitas otseselt, et komisjon peab oma töö rajama laiade töörahva hulkade maksimaalsele osavõtule

parandusliku töö asutuste tegevusest. Koodeks nägi ette, et komisjoni koosseisu tuleb kohustuslikult kaasa tõmmata nende riiklike, ühiskondlike (esmajärjekorras ametiühingu) ja majandusorganisatsioonide esindajaid, kellega antud parandusliku töö asutus oli tihedalt seotud. Istungi-tele oli kohustuslik kutsuda prokurör.

Et kergendada kinnipeetavate isiklike omaduste tundmaõppimist suurtel töölöikudel ja vabrikute-tehaste tsehhi- des ning põllumajanduslikes töökolooniates, loodi tsehhi järelevalvekomisjonid. Küsimuste ring aga, millega nad tegelesid, oli kitsas, piirdudes põhiliselt tööpäevade arves- tamisega.

Pärast seda, kui 1934. aastast kohalikud organid ei allu- nud enam kohalike nõukogude kontrollile, lõpetasid järele- valvekomisjonid oma tegevuse.

Hilisematel aastatel ignoreeriti ja moonutati parandus-liku töö poliitika leninlike printsiipe; parandusliku töö asutuste tegevus oli nõukogude üldsusest täielikult isolee- ritud. Nõukogudelt oli võetud õigus kontrollida parandus-liku töö asutusi ja osa võtta kinnipeetavate ümberkasvata- misest.

Tähtsaks sammuks parandusliku töö poliitika leninlike printsiipide taastamisel ja sotsialistliku seaduslikkuse tugevdamisel parandusliku töö asutuste tegevuses oli kohalike nõukogude juurde järelevalvekomisjonide loomine. 1957. aastal kinnitati kõikides liidu- vabariikides järelevalvekomisjonide põhimäärused ning moodustati rajoonide ja linnanõukogude juurde järeleval- vekomisjonid. Järelevalvekomisjonidel, mis käesoleval ajal tegutsevad, on terve rida eeliseid ja iseärasusi võrrel- des nende komisjonidega, mis tegutsesid 1934. aastani. Kõige olulisemaks iseärasuseks on see, et nüüd moodusta- takse nad mitte parandusliku töö asutuste, vaid TSN täi- tevkomiteede juurde, kellele nad alluvad ja annavad aru. Nende koosseisu ei määrata parandusliku töö asutuste töö- tajaid, üldsuse esindajate arv on suurenenud. Järelevalve- komisjon teeb käesoleval ajal suurt ja tähtsat tööd õiguse- rikkujate ümberkasvatamisel ning sotsialistliku seadus- likkuse kindlustamisel kinnipidamisasutuste töös. Järele- valvekomisjonid on peamiseks üldsuse osavõtu vormiks parandusliku töö asutuste tegevusest.

Meie vabariigis kinnitati esimene järelevalvekomisjo- nide põhimäärus 1957. aastal. Vastavalt sellele põhimää-

rusele moodustati järelevalvekomisjonid ainult nende rajoonide ja linnade TSN täitevkomiteede juurde, kelle territooriumidel paiknesid kinnipidamisasutused. Sel perioodil olid järelevalvekomisjonide funktsioonid kitsad, piirdudes põhiliselt sotsialistliku seaduslikkuse nõuete täitmise kontrollimisega ja kinnipidamisasutuste administratsiooni abistamisega kinnipeetavate ümberkasvatamisel.

Et järelevalvekomisjonid oma praktilises töös täitsid ülesandeid, mis polnud eespool nimetatud põhimääruses ette nähtud, ning seoses uute kriminaal- ja kriminaalprotsessi seadusandluse aluste vastuvõtmisega meie riigis, kinnitas Eesti NSV Ministrite Nõukogu oma 1960. a. 5. aprilli korraldusega uue järelevalvekomisjonide põhimääruse¹, mis kehtib ka käesoleval ajal. Vastavalt sellele põhimäärusele moodustatakse järelevalvekomisjonid kõikide rajoonide ja linnade TSN täitevkomiteede juurde, vaatamata sellele, kas nende territooriumil on kinnipidamisasutusi või mitte. Järelevalvekomisjonide põhiülesanded on formuleeritud «Põhimääruse» 4. punktis:

a) kontrollida parandusliku töö asutuste tegevust sotsialistlikust seaduslikkusest kinnipidamisel;

b) teostada järelevalvet parandusliku töö kolooniate ja vanglate põhimääruse täitmise üle kinnipeetavate ümberkasvatamisel ühiskondlikult kasulikule tööle rakendamise, töö õige organiseerimise, elutingimuste, kultuurilise teenindamise, tootmistehnilise ja üldharidusliku väljaõppe parandamise alusel;

c) organiseerida üldsuse osavõtt kinnipeetavate ümberkasvatamisest;

d) osutada kaasabi kinnipidamiskohtadest, asumiselt või väljasaatmiskohtadest vabanenud isikute töölepaigutamisel ja neile vajalike elamistingimuste loomisel;

e) kontrollida kasvatustöö läbiviimist ettevõtetes, asutustes ja organisatsioonides töötavate isikute suhtes, kes on tingimisi enne tähtaega vabastatud, tingimisi või parandusliku tööga karistatud, antud ühiskondlike organisatsioonide või töötajate kollektiivide käendusele või karistatud arestiga administratiivkorras, samuti kaasa aidata sellele töö paremale organiseerimisele.

Vastavalt eeltoodule töötavad järelevalvekomisjonid kolmes põhisuunas:

¹ Vt. ENSV MKK 1960, nr. 2, art. 7.

1. kontrollivad sotsialistliku seaduslikkuse täitmist kinnipidamisasutustes ja abistavad neid kinnipeetavate ümberkasvatamisel;

2. abistavad kinnipidamisasutustest vabanejaid;

3. kontrollivad ettevõtteis ja asutustes endiste õiguserikkujatega läbiviidavat kasvatustööd ja aitavad seda tööd organiseerida.

Järelevalvekomisjonid ei tegele alaealiste kurjategijatega, sest nende ümberkasvatamisega tegelevad alaealiste asjade komisjonid.

2. Järelevalvekomisjoni organiseerimine, koosseisu valik ja kohustuste jagamine üksikute komisjoni liikmete vahel

Järelevalvekomisjon moodustatakse rajooni või linna TSN täitevkomitee poolt nõukogude organite, partei-, komсомoli-, ametiühingu- ja teiste ühiskondlike organisatsioonide esindajaist 7—11-liikmelises koosseisus töörahva saadikute nõukogu antud koosseisu volituste kehtivuse ajaks, s. o. kaheks aastaks.

Järelevalvekomisjonide organiseerimine kõikide rajoonide ja linnade täitevkomiteede juurde on kohustuslik, sõltumata sellest, kas antud nõukogu territooriumil on parandusliku töö asutusi või mitte. See nähtub järelevalvekomisjonide põhimääruse paragrahvist 1 ja ülesannetest, mis järelevalvekomisjonide ees seisavad, sest peamiseks komisjonide töös on profülaktika ja kasvatustöö organiseerimine õiguserikkujatega.

Järelevalvekomisjonid tuleb moodustada kohe pärast töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee uue koosseisu valimist. Kuid mõned töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteed moodustavad need komisjonid hiljem. Näiteks Rakvere rajoonis moodustati komisjon, 1963. a. juunis, Tartu rajoonis — juulis, Võru rajoonis — augustis. Haapsalu rajoonis aga 1963. a. novembris, s. o. rohkem kui pool aastat pärast täitevkomitee uue koosseisu valimist. See on tõsine viga mõnede kohalike töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede töös, mis halvab kuritegevuse vastu peetava võitluse organiseerimist ja ühiskondliku korra tugevdamist vabariigis.

Tuleb arvesse võtta, et iga kord pärast uute täitevkomiteede koosseisude valimisi uuendatakse komisjonide koos-

seise ning sageli vahetatakse ka komisjonide esimehi. Et alustada viljakat tööd, peavad komisjoni uus juhtkond ja uued liikmed lühikese ajaga tutvuma komisjonide ees seisvate ülesannetega, tutvuma inimestega, looma kontakti prokuratuuri-, miilitsa- ja kohtuorganitega. Aga kui järelevalvekomisjon moodustatakse peaaegu aasta pärast nõukogu uue koosseisu valimisi, siis ta ei suuda oma tööd hästi organiseerida. Järelevalvekomisjonide isikulise koosseisu valikul on suur tähtsus komisjoni edaspidises töös. Komisjoni koosseisu valimisel peab meeles pidama, et töö edu sõltub inimeste organisaatorlikest võimetest, nende soovist ja oskusest töötada.

Praktika näitab, et mõned järelevalvekomisjonid töötavad ebarahuldavalt seepärast, et täitevkomiteed ei komplekteerinud komisjone küllalt hoolikalt. Näiteks Rakvere Rajooni TSN Täitevkomitee järelevalvekomisjoni koosseisu olid lülitatud liikmed, kes komisjoni tööst üldse osa ei võtnud ega ilmunud isegi komisjoni istungitele. Taolisel juhtudel tuleb vastava nõukogu täitevkomitee ees kindlasti üles tõsta küsimus passiivsete liikmete asendamisest uutega.

Komisjoni koosseisu tuleb kindlasti lülitada haridus- ja tervishoiuosakondade, sotsiaalkindlustuse ning majandusorganisatsioonide esindajaid, kelle tegevus on seotud parandusliku töö asutustega, samuti tööstuse, põllumajanduse ja transpordi eesrindlasi, kaadriala, kirjanduse ja kunstiala töötajaid, pedagooge, arste, juriste ja teisi üldseuse esindajaid.

Pole otstarbekas lülitada järelevalvekomisjonide koosseisu prokuratuuri-, kohtu- ja miilitsatöötajaid, samuti parandusliku töö asutuste töötajaid. See töötajate kategooria peab oma põhitöö kohustuste hulgas võitlema kuritegevuse vastu ja tegelema seaduserikkujate ümberkasvatamisega. See on nende ametialane kohustus ja seepärast nad võivad ja peavad osutama pidevat kaasabi järelevalvekomisjonidele, ilma et nad ise oleksid komisjoni liikmed. Peale selle võib kohtu- ja prokuratuuriorganite esindajate lülitamine järelevalvekomisjonide koosseisu muuta keerukamaks mõnede asjade õige ja seadusele vastava lahendamise. Näiteks võib kohtuniku valimine komisjoni koosseisu viia selleni, et ta komisjoni liikmena taotleb ja esitab ühe või teise kinnipeetava karistusest tingimisi ennetähtaegselt vabastamiseks, hiljem aga kohtu koosseisus hakkab

selle inimese kohtuasja juba varem kujunenud arvamusega otsustama, mis on vastuolus meie kriminaalprotsessi alustega. Analoogiline olukord võib ette tulla ka prokuratuuritöötajatega. Kahjuks esineb vabariigi rajoonides ja linnades säärast praktikat, et kohalike nõukogude täitevkomiteed lülitavad järelevalvekomisjonide koosseisu miilitsa-, kohtu- ja prokuratuuritöötajaid. Mõne täitevkomitee juures asuvad järelevalvekomisjoni juhivad isegi miilitsatöötajad. Näiteks Kingissepa rajooni TSN Täitevkomitee juures asuva järelevalvekomisjoni eelmises koosseisus oli esimeheks rajooni miilitsaosakonna ülem, kusjuures komisjoni liikmeks oli ka rajooni MO passilaua ülem. Üldse aga koosnes komisjon ainult 7 inimesest.

Järelevalvekomisjonide põhimääruses pole otsustatud keeldu selle kohta, et komisjonide koosseisu ei tohiks valida eespool nimetatud asutuste töötajaid. Kuid see põhimõte ilmneb järelevalvekomisjonide põhimääruse 9. paragrahvist, milles on öeldud: «Järelevalvekomisjonide istungile kutsutakse vajaduse korral prokuratuuri, miilitsa ja kohtu esindajad.» Paragrahvis 2 on näitlikult loetletud organid ja organisatsioonid, kelle esindajatest võib moodustada järelevalvekomisjone. Need komisjonid on selleks, et võitlusse kuritegevuse vastu kaasa tõmmata võimalikult rohkem ühiskondlikke jõude, mitte aga selleks, et panna järelevalvekomisjonide ülesandeid kohtu-, prokuratuuri- ja miilitsatöötajatele. On tarvis vältida ka seda, et komisjonide koosseisu määrataks palju kohalike nõukogude täitevkomiteede töötajaid. Näiteks Valga rajooni täitevkomitee lülitas järelevalvekomisjoni eelmisse koosseisu palju rajooni kohaliku nõukogu täitevkomitee töötajaid. See nõrgendab komisjonide sidet töötajate kollektiividega.

Paljude kohalike nõukogude täitevkomiteede mittetõsisest suhtumisest järelevalvekomisjonide koosseisu valikuisse annavad tunnistust andmed vabariigi mõnede järelevalvekomisjonide kohta. Komisjonide tööga tutvumine näitas, et mõned täitevkomiteed valivad järelevalvekomisjonidesse isikuid, kes on mitmete ühiskondlike kohustustega üle koormatud. Nõnda oli järelevalvekomisjonide 83 liikmest, kelle tööga tutvuti, s. o. 35% kõigist vabariigi järelevalvekomisjonide liikmeist, ainult 6%, kel polnud muid ühiskondlikke kohustusi, 40% oli koormatud ühe kuni kolme ülesandega, 39% nelja kuni kuuega ja 7% oli neid, kellel oli seitse või rohkem ühiskondlikku kohustust.

Paljud järelevalvekomisjonide liikmed on samaaegselt liikmeteks teistes komisjonides, kes peavad võitlust kuritegevuse vastu. Näiteks on Harju rajooni täitevkomitee esimehe asetäitja järelevalvekomisjoni, administratiivkomisjoni ja alaealiste asjade komisjoni esimeheks. Peale selle on ta seltsimehelike kohtute vabariikliku nõukogu liige ning tal on veel teisi töömahukaid ühiskondlikke ülesandeid. Loomulikult ei suuda ta temale pandud ülesandeid rahuldavalt täita. Sääraseid näiteid võib tuua veel palju.

Paremini suhtub järelevalvekomisjoni koosseisu valikusse Tartu Linna TSN Täitevkomitee. Sealse 12-liikmelise komisjoni eelmisse koosseisu kuulusid: arst, pedagoog, ettevõtete eesrindlikud töölised, kaadritöötajad, parteiorganisatsioonide esindajad, pensionär jt. Mõned komisjoni liikmed töötavad komisjoni organiseerimisest alates. Tartu linna ja mõnede teiste järelevalvekomisjonide kogemused näitavad, et ei ole otstarbekohane komisjoni koosseisu pärast nende volituste lõppemist täielikult uuendada, sest uutele liikmetele on vaja küllaltki pikka aega komisjoni tööga tutvumiseks.

Selleks et valida järelevalvekomisjonide koosseisu aktiivseid ja õiguserikkujate ümberkasvatamise küsimustest huvitatud inimesi, on tarvis, et valimiskoosolekutest võtaksid osa TSN täitevkomiteede esindajad, kes selgitaksid järelevalvekomisjonide töö iseloomu ja neid ülesandeid, mida järelevalvekomisjonide liikmeil tuleb täita.

Kandidaatide ülesseadmisel peab arvestama mitte ainult nende koormust põhitöökohal ja ühiskondlikus töös, vaid maarajoonides tuleb arvestada ka kandidaatide elukoha kaugust parandusliku töö asutusest ja rajoonikeskusest. Komisjoni liikmete elukohtade suur kaugus kinnipidamiskohtadest ja rajoonikeskustest raskendab tublisti järelevalvekomisjoni tööd.

Järelevalvekomisjonide töö aktiivsus ja efektiivsus oleb suurel määral komisjoni esimehest. Järelevalvekomisjonide põhimääruse paragrahv 2 näeb ette, et komisjoni esimeheks määratakse rajooni või linna tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee liige.

Oleks otstarbekas laiendada nende isikute ringi, kes võiksid olla järelevalvekomisjonide esimehed. Õigem oleks ette näha, et järelevalvekomisjoni esimeheks võib määrata rajooni või linnanõukogu saadiku (sest igal saadikul on ka õigus olla valitud täitevkomitee liikmeks).

Meie arvates tuleks seaduses fikseerida ka kord, et järelevalvekomisjoni esimees, tema asetäitja ja sekretär valitakse komisjoni liikmete poolt. Peale selle oleks tarvis anda täitevkomiteele õigus määrata komisjonide arvuline koosseis ja komisjonide arv, mis luuakse rajooni või linna territooriumil, sõltuvalt seal asuvate parandusliku töö asutuste arvust ning töö mahust kinnipidamiskohtadest vabanevate tööle paigutamisel ja nendega läbiviidava kasvatustöö suunamisel ja kontrollimisel.

Selline õigus on täitevkomiteedele antud järelevalvekomisjonide põhimäärusega Lätis, Leedus ja veel mõnedes teistes liiduvabariikides.

Meie vabariigi mõnedes rajoonides on töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede otsustega loodud mitu järelevalvekomisjoni, mõnede järelevalvekomisjonide arvuline koosseis aga ületab põhimääruses ettenähtud piiri, s. o. nendes on rohkem kui 11 inimest. Nende komisjonide töökogemused kinnitavad mainitud otsuste otstarbekust.

On vaja järelevalvekomisjone lähendada parandusliku töö asutustele, tööliste kollektiividele, vähendada mõnede komisjonide koormust, kes muidu ei ole võimelised teostama kontrolli parandusliku töö asutuste tegevuse üle ning suunama ning kontrollima endiste õiguserikkujatega läbiviidavat kasvatustööd asutustes ja ettevõtetes.

3. Järelevalvekomisjonide töö organiseerimine

Esimeseks sammuks järelevalvekomisjonide töö organiseerimisel on komisjoni liikmete tutvustamine nende ees seisvate ülesannetega. Samuti tuleb kõikidele komisjoni liikmetele põhjalikult selgitada järelevalvekomisjonide põhimäärust ning meie riigi parandusliku töö poliitika aluseid.

Kahjuks esineb järelevalvekomisjonide töö praktikas juhtumeid, kus komisjoni koosseis on väga pealiskaudselt tutvunud tema ees seisvate ülesannetega. On fakte, kus mitte ainult komisjoni liikmed, vaid ka komisjoni esimees ei tea järelevalvekomisjonide põhimäärust. Sellised komisjonid pole võimelised oma tööd hästi organiseerima.

Tähtsaks teguriks järelevalvekomisjonide töö õigel or-

ganiseerimisel on läbimõeldud ja otstarbekas tööülesannete jaotamine komisjoni liikmete vahel, vastavalt iga komisjoni liikme teadmistele ja võimetele.

Tingimata tuleb kohustused jaotada nõnda, et iga komisjoni liige vastutaks konkreetse tööloigu eest. Näiteks ei ole otstarbekas panna järelevalvet sotsialistliku seaduslikkuse üle parandusliku töö asutustes ühele komisjoni liikmele. Seda ülesannet peab täitma kogu järelevalvekomisjoni koosseis.

Järelevalvekomisjonid, kes kontrollivad parandusliku töö asutuste administratsiooni tegevust, määravad oma liikmetele kindlad kinnipeetavate salgad. See tõstab iga üksiku komisjoni liikme vastutust temale usaldatud tööloigu eest, võimaldab kinnipeetavaid põhjalikumalt tundma õppida ja edukamalt kaasa aidata nende ümberkasvatamisele. Nende rajoonide ja linnade järelevalvekomisjonid, kus rajooni või linna territooriumil pole kinnipidamisasutusi, ning kes põhiliselt tegelevad kinnipidamiskohtadest vabastatud isikute töölesuunamisega ning kolhoosides, sovhoosides, tehastes ja vabrikutes endiste õiguserikkujatega tehtava kasvatustöö suunamise ja kontrollimisega, jagavad vastavad objektid tavaliselt oma liikmete vahel. Neile kinnitatud objektide (asutuste, ettevõtete, kolhooside ja sovhooside) regulaarne külastamine annab komisjoni liikmetele võimaluse tõsiselt süveneda seaduserikkujate ümberkasvatamise protsessi ning vajaduse korral anda abi ettevõtete ja ühiskondlike organisatsioonide administratsioonidele selle töö paremaks organiseerimiseks. Peale selle kontrollib komisjoni liige, kuidas täidetakse järelevalvekomisjonide ettepanekuid endiste õiguserikkujate ümberkasvatamisel, samuti organiseerib ta tootmistöö eesrindlaste šeflust nende isikute üle. Mõnikord võtab komisjoni liige oma pideva šefluse alla mõne raskestikasvatatava endise õiguserikkuja. Asutuste ja ettevõtete jaotamist järelevalvekomisjoni liikmete vahel praktiseerivad Tallinna ja Tartu linna ja veel mõned teised järelevalvekomisjonid.

Järelevalvekomisjonide töö hea organiseerimine ei ole mõeldav ilma nende töö planeerimiseta.

Suurem osa järelevalvekomisjone koostavad kvartaliplaanid. Plaanides näidatakse järelevalvekomisjonide poolt läbiviidavad üritused ja määratakse võimaluse korral isikud, kes nende ürituste läbiviimise eest vastutavad.

Heaks näiteks selles suhtes on Tartu linna, Tallinna Mererajooni ja mõned teised järelevalvekomisjonid.

Tartu Linna TSN Täitevkomitee juures asuval järelevalvekomisjonil oli näiteks 1964. a. esimeseks kvartaliks planeeritud järgmised üritused:

I KOMISJONI ISTUNGID

1. Istung 30. jaanuaril 1964. a. kell 14.00

Päevakord:

- a) 1964. a. I kvartali tööplaani läbiarutamine ja kinnitamine;
- b) saabunud avalduste ja teiste materjalide arutamine;
- c) majavalitsuste nr. 14 ja 15 tööst endiste seaduserikkujate ümberkasvatamisel ja võitluses parasiitlike elementide vastu.

Osa võtavad: majavalitsejad ja miilitsa piirkonnavolinikud.

2. Istung 4. veebruaril 1964. a.

Päevakord:

- a) alaealistega ja endiste õiguserikkujatega tehtavast kasvatustööst Aparaaditehases ja ehitusvalitsustes.

Koosolek viiakse läbi koos alaealiste asjade ja linnanõukogu alaliste sotsialistliku seaduslikkuse komisjonidega.

3. Komisjoni istung 1964. a. märtsis

Päevakord:

- a) Tartu Metsakombinaadi administratsiooni esindajate informatsioon endiste õiguserikkujatega tehtavast kasvatustööst.
Valmistavad ette komisjoniliikmed seltsimehed...;
- b) informatsioon kinnipidamiskohtadest armuandmise korras vabastatud isikute käitumisest Tartu linnas;
- c) administratiivkorras areteeritud isikute karistuse kandmise kontrolli tulemuste läbiarutamine.

II MASSILINE TÖÖ

1. Kinnipidamiskohtadest vabanenud isikute töölepaigutamine ja mittetöötavatele endistele õiguserikkujatele abi osutamine töökoha leidmisel.

2. Järelevalvekomisjoni liikmete esinemine ettekannete ja loengutega linna asutustes ja ettevõtetes.

3. Administratiivkorras areteeritud isikute karistuse kandmise kontroll.

Kontrollitakse koos prokuratuuri ja miilitsa esindajatega. Vastutavad komisjoniliikmed seltsimehed...

4. Tingimisi enne tähtaega karistuse kandmisest vabastatud isikute elu- ja töötingimuste kontroll.

Ilma prokuratuuri-, kohtu- ja miilitsaorganitega ning teiste õiguslaste komisjonidega kooskõlastamata pole võimalik planeeritud üritusi edukalt läbi viia.

Plaani kooskõlastamine nimetatud asutuste ja organisatsioonidega tagab hea koostöö ja väldib võimalikku dubleerimist. Tööplaanide regulaarne koordineerimine prokuratuuri-, kohtu- ja miilitsaorganitega on eriti juurdunud Tartu järelevalvekomisjoni töö praktikas. Tartu linna järelevalvekomisjoni poolt läbiviidavatest üritustest võtavad osa mitte ainult komisjonide liikmed, vaid ka laialdane üldsus; mõned üritused viiakse läbi koos prokuratuuri-, kohtu- ja miilitsatöötajatega. Paljud järelevalvekomisjonid praktiseerivad mitmesuguste ürituste läbiviimist koos töörahva saadikute nõukogu alalise sotsialistliku seaduslikkuse komisjoni ja alaealiste komisjonidega.

Mõned kinnipidamisasutuste üle järelevalvet teostavad komisjonid koostavad peale kvartaliplaani veel kuugraafikud kinnipidamisasutuste külastamiseks, et kinnipeetavaid vastu võtta ning nende kaebusi ja avaldusi läbi vaadata.

Tööplaan ja graafikuid peaks reeglina arutama ja kinnitama eelmise perioodi viimasel komisjoni istungil.

Järelevalvekomisjonide põhimäärus ei näe ette, kui sageli tuleb komisjoni istungid kokku kutsuda. Põhimääruses on vaid ette nähtud, et istungid kutsub vajaduse korral kokku komisjoni esimees. Praktikas on aga välja kujunenud, et järelevalvekomisjoni istungid toimuvad korra kuus.

Vajaduse korral kutsutakse järelevalvekomisjoni istun-

gitele prokuratuuri, miilitsa, kohtu ja kinnipidamisasutuste, samuti ka ettevõtete, asutuste, kolhooside ja ühiskondlike organisatsioonide esindajaid.

Kahjuks esineb järelevalvekomisjonide tööpraktikas juhtumeid, et mõned komisjonid ei kutsu istungitele prokuratuuri, kohtu, miilitsa ja üldsuse esindajaid. Näiteks ei kutsunud Rakvere rajooni täitevkomitee juures asuv järelevalvekomisjon isegi siis, kui arutati Viitna sovhoosi parasiitlike elementide ümberkasvatamise küsimust, oma istungile ühtki selle sovhoosi ühiskondlike organisatsioonide või administratsiooni esindajat.

Järelevalvekomisjonide põhimäärus näeb ette vastavate ettevõtete, asutuste, ühiskondlike organisatsioonide ja parandusliku töö asutuste esindajate kohustusliku osavõtu järelevalvekomisjonide istungitest, kui läbivaatamisel on üldsuse taotlus armuandmiseks, tingimisi ennetähtaegseks vabastamiseks või kandmata karistuse asendamiseks kergemaga. Neil juhtudel kutsutakse komisjoni istungile ka isik, kelle küsimust arutatakse. Kõik küsimused otsustatakse istungitel kollegiaalselt. Otsus loetakse vastuvõetuks, kui selle poolt on hääletanud enamus komisjoni liikmetest. Järelevalvekomisjoni istung loetakse otsusevõimeliseks, kui temast võtab osa enamus komisjoni liikmetest. Häälte ühesuguse arvu puhul on otsustavaks komisjoni esimehe hää.

Tähtsat osa järelevalvekomisjonide töö organiseerimisel omab istungite protokollide ja vastuvõetud otsuste õige vormistamine.

Igas komisjoni protokollis peab kindlasti olema märgitud kuupäev, istungi läbiviimise koht, komisjoni liikmete arv ja isikute nimed ning tökohad, kes on kutsutud osa võtma istungi tööst, ning päevakord. Kokkuvõtlikult on tarvis protokollida iga küsimus või tuleb protokollile kirjalikult lisada ettekanne või õiend, kui selline on olemas. Kindlasti peab fikseerima ka küsimused ja sõnavõttud. Iga arutatava küsimuse kohta peab olema vastu võetud sellekohane otsus. Otsused peavad reeglina koosnema konstateerivast ja otsustavast osast. Esimeses märgitakse lühidalt positiivsed ja negatiivsed küljed parandusliku töö asutuste ja töötajate kollektiivide töös. Otsuse teises osas peavad olema näidatud konkreetset ettepanekud, mida komisjon peab täitma kas ise või määrama nende läbiviijateks vastavad organid, et kõrvaldada puudused ja

tarvitusele võtta abinõud vigade vältimiseks töös. Määrus, eriti otsustav osa, peab olema täpselt ja selgelt vormistatud. Otsustava osa iga punkt peab olema määratud kindlale adreßaadile ning võimaluse korral peab olema näidatud ka ettepaneku täitmise tähtaeg. Järelevalvekomisjoni asjaajamise juhtimiseks valitakse komisjoni koosseisust sekretär. Sekretäriks on soovitatav valida täitevkomitee aparaadi töötaja. Vastavalt järelevalvekomisjonide põhimäärusele on komisjonide tehniline teenindamine pandud töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteedele, kelle juures komisjonid asuvad. Kõik järelevalvekomisjonidele adresseeritud kirjad tuuakse samuti vastavasse täitevkomiteesse. Kui komisjoni sekretär on täitevkomitee töötaja, siis suudab ta need õigeaegselt lahendada või komisjoni esimehele ette kanda.

Tavaliselt koosneb kogu järelevalvekomisjonide asjaajamine kolmest kaustast: komisjoni istungite protokollide ja otsuste, plaanide ning sissetulnud ja väljaläinud kirjade kaustast.

Esitasime lühidalt järelevalvekomisjonide põhiülesanded, komisjonide loomise korra ja nende töö organiseerimise vormid. Järelevalvekomisjonide töö konkreetsetest vormidest ja meetoditest kinnipidamisasutuste kontrollimisel, samuti ka endiste seaduserikkujatega tehtava töö suunamisest ja kontrollimisest kõneldakse järgmistes peatükkides.

II PEATÜKK

JÄRELEVALVEKOMISJONIDE KONTROLL SEADUSLIKKUSE JÄRGIMISE ÜLE PARANDUSLIKU TÖÖ ASUTUSTES JA ABI KINNIPEETAVATE ÜMBERKASVATAMISEL

1. Kontroll seaduslikkuse järgimise üle

Nõukogude parandusliku töö õigus on Nõukogude riigi poolt võitluseks kuritegevuse vastu kehtestatud õigusnormide kogum, mis määrab kindlaks süüdimõistetu kasvatamise nõukogude ühiskonna kasulikuks liikmeks ja parandusliku töö iseloomuga karistuste täitmise korra. Nimetatud seadusandlusega on kriminaalkaristuse kandmine korraldatud nõnda, et see ei oleks ainult repressiooniks toimepandud kuriteo eest, vaid tema eesmärgiks on ka süüdimõistetu parandamine ja ümberkasvatamine töösse ausa suhtumise, seaduse täpse täitmise ja sotsialistliku ühiselu reeglite austamise vaimus, samuti süüdimõistetu kui ka teiste isikute poolt uute kuritegude toimepanemise ärahoidmine.

Karistuse eesmärgiks pole füüsiliste kannatuste tekitamine või inimväärikuse alandamine. Kriminaalkaristuse täideviimisel tuleb rangelt järgida sotsialistlikku seaduslikkust.

Kinnipidamine sotsialistlikust seaduslikkusest parandusliku töö asutuste tegevuses on nõukogude parandusliku töö poliitika üheks põhiprintsiibiks. V. I. Lenin osutas suurt tähelepanu range seaduslikkuse järgimise vajalikkusele kinnipidamiskohtades. Ta nõudis halastamatut võitlust omavoli ja seadusetuse vastu, kinnipeetavate õigusi kitsendava tegevuse kindlat lõpetamist.

Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus on alati omistanud suurt tähtsust sotsialistliku seaduslikkuse tugevdamisele parandusliku töö asutustes.

Alates 1953. aastast kuni käesoleva ajani on tehtud tohtu töö tõsiste puuduste kõrvaldamiseks parandusliku

töö asutuste tegevuses ja nõukogude parandusliku töö poliitika edaspidiseks arendamiseks.

Järelevalvekomisjonide kaudu mõjutavad oluliselt kinnipidamisasutuste tegevust kohalikud tööraha saadikute nõukogud ja nõukogude üldsus.

Järelevalvekomisjonide loomise peamiseks eesmärgiks on igati tugevdada nõukogude üldsuse kontrolli parandusliku töö asutuste tegevuse üle, et kiiresti kõrvaldada puudused ja tagada sotsialistliku seaduslikkuse edaspidine kindlustamine nende asutuste töös.

Parandusliku töö asutuste töötajate kõige väiksema kõrvalekaldumine seaduse nõuetest diskrediteerib meie parandusliku töö poliitikat ja tekitab korvamatut kahju õiguserikkuja ümberkasvatamisele ning koos sellega võitlusele kuritegevuse, eriti retsidivismi vastu.

Igasugune seadustest üleastumine, kinnipeetava õiguste rikkumine toob endaga kaasa tagajärgi, mis avaldavad kinnipeetavate parandamiseks ebasoovitavat ja kahjulikku mõju. See nõrgendab austust seaduse vastu mitte ainult selle kinnipeetava teadvuses, kelle õigusi rikuti, vaid ka teistes kinnipeetavates. Ja vastupidi, kui parandusliku töö asutuste töötajad järgivad seadusi, siis tugevneb kinnipeetavates austus seaduse vastu.

Enamik kinnipidamiskohtade töötajaid täidab teenistusülesandeid ennastsalgavalt, püüab ausalt suhtuda oma kohustustesse.

Siiski on parandusliku töö asutuste tegevuses veel puudusi. Esineb sotsialistlikust seaduslikkusest üleastumisi parandusliku töö asutuste töötajate poolt. Need on üksikjuhtumid, kuid kahjuks neid siiski esineb.

Kinnipidamiskohtade administratsiooni poolt rikutakse kõige sagedamini seadusi ja eeskirju, mis reguleerivad:

- a) kinnipeetavate kinnipidamise režiimi,
- b) kinnipeetavate tööd,
- c) kasvatustöö läbiviimise korda.

Niisama kahjulikult mõjuvad kinnipeetavate ümberkasvatamisele süüdimõistetute üleastumised sotsialistlikust seaduslikkusest. Käitumisreeglite rikkumine üksikute kinnipeetavate poolt mõjub demoraliseerivalt teistele.

Seepärast peavad järelevalvekomisjonid, lähtudes nende ees seisvatest ülesannetest, teostama kontrolli seaduste kõrvalekaldumatu täitmise üle nii kinnipidamiskohtade administratsiooni kui ka kinnipeetavate poolt.

Süüdimõistetute parandamise ja ümberkasvatamise peamisteks vahenditeks on karistuse kandmise režiim, ühiskondlik töö, poliitiline kasvatustöö, üldhariduslik, kutsealane ja tehniline õpetus.

2. Kontroll režiimist kinnipidamise üle ja abi osutamine selle kindlustamiseks

Kinnipeetavate parandamise ja ümberkasvatamise põhiliseks vahendiks on parandusliku töö asutustes kehtiv režiim. Režiimi all mõeldakse vabadusekaotust kandvate isikute elu- ja töökorda, mis on kehtestatud nõukogude parandusliku töö õiguse normidega. Režiimi peamisteks nõueteks kinnipidamiskohtades on: kinnipeetavate kohustuslik valvamine ja isoleerimine, et vältida uute kuritegude toimepanemist ja muud ühiskonnavastast tegevust; vahialuste diferentseeritud paigutamine olenevalt toimepandud kuriteo iseloomust, kinnipeetava käitumisest ja isiksusest; kohustuste tingimusteta täitmine kinnipeetavate poolt ja range distsipliin. Režiim peab looma tingimused iga kinnipeetava kaasatõmbamiseks ühiskondlikult kasulikku töösse ja poliitilise kasvatuse üritustesse, tagama kinnipeetavatele kohased elamu- ja kommunaal-elukondlikud tingimused, meditsiinilise ja kultuurilise teenindamise, samuti võimaluse pidada sidet perekonnaga ja viimase töökoha ühiskondlike organisatsioonidega. Parandusliku töö asutuste režiim kindlustab ühelt poolt karistuse repressiivsuse. Vabadusekaotuse sunniiseloorm avaldub kõige selgemini just režiimis. Kui parandusliku töö asutuses puuduks vajalik režiim, ei saaks viibimist selles asutuses üldse käsitleda karistuse kandmisena. Kuid teiselt poolt on parandusliku töö asutustes kehtiv režiim vajalik ka kurjategija parandamiseks ja ümberkasvatamiseks ning tema poolt uute kuritegude toimepanemise ärahoidmiseks. Reguleerides parandusliku töö asutuse sisekorda, sättides kinnipeetavate tööalaseid õigusi ja kohustusi ning juurutades käitumisnormidest ranget kinnipidamist, mõjub režiim distsiplineerivalt.

Kontroll selle üle, et parandusliku töö asutustes täidetakse kehtestatud režiimi nõudeid nii parandusliku töö asutuste töötajate kui ka kinnipeetavate poolt, on järelevalvekomisjonide tähtsamaid ülesandeid.

Režiimi tähtsaks nõudeks on kinnipeetavate diferentseer-

ritud paigutamine, olenevalt kuriteo ühiskonnaohtlikkuse astmest ja kurjategija isiksusest. Parandusliku töö seadusandlus määrab kindlaks režiimi liigid.

Parandusliku töö kolooniates on kehtestatud neli režiimi liiki: üldine, tugevdatud, range ja erirežiim, türmides ainult üldine ja range režiim. Parandusliku töö koloonia režiimi liigi määrab ja seda muudab ainult kohus.

Režiimi liigist oleneb kinnipeetava isoleerituse aste, kokkusaamiste arv, pakkide saamise õigus, režiimi tagamiseks kasutatavate vahendite iseloom jne.

Režiimide sellise jaotuse eesmärgiks on karistuse elementide tugevdamine ohtlikumate kurjategijate osas ja kurjategijate-retsidiivistide negatiivse mõju ärahooldmine esmakordselt kinnipidamiskohta sattunud isikutele.

Kohtud peavad režiimi määramisel silmas pidama toimepandud kuriteo iseloomu ja ühiskonnaohtlikkuse astet, samuti süüdistatava isiksust.

Kuna kinnipidamiskohtade ülesandeks on kohtuotsuse range täitmine, tuleb ka parandusliku töö asutuste administratsioonil täpselt täita eeskirju, mis kehtestavad erineva režiimi eri tüüpi kolooniates ja türmides.

Siit järeldub, et järelevalvekomisjonide ülesandeks on kontrollida kinnipeetavate asumist seda tüüpi parandusliku töö asutuses, mis neile on määratud kohtu poolt. Järelevalvekomisjonide liikmed on kohustatud kinnipeetavate paigutamise õigsuse plaanipärasel kontrollimisel välja selgitama isikud, kes kannavad karistust mittevastavas parandusliku töö asutuses. Kuigi seaduserikkumisi kinnipeetavate erinevate kategooriate eraldi paigutamisel pole palju, esineb neid siiski. Mõnedel juhtudel kohtud määravad ebaõige režiimi. Selle tagajärjel suunatakse korduvalt süüdimõistetud isik karistuse kandmiseks tugevdatud või isegi üldise režiimiga kolooniasse, kus ta võib teiste kinnipeetavate ümberkasvatamist negatiivselt mõjustada.

Näiteks neljandat korda kohtu all olnud ja 25. veebruaril 1964 värguse eest nelja-aastase vabadusekaotusega süüdimõistetud K-le määrati karistuse kandmine tugevdatud režiimiga parandusliku töö koloonias. Sellised faktid näitavad, et mõningad vabariigi kohtud määravad väärtalt kindlaks kinnipidamise režiimi, järelevalvekomisjonid ja parandusliku töö asutuste administratsioon aga ei võta prokuratuurorganite kaudu tarvitusele küllaldasi abinõusid nende kõrvalekaldumiste likvideerimiseks. Seaduse

nõuete rikkumine kinnipeetavate eraldi kinnipidamise osas viib selleni, et kurjategija ei parane. Ei tohi unustada, et kurjategijad-retsividistid (eriti vargad) püüavad avaldada negatiivset mõju teistele süüdimõistetutele. Seepärast on edukaks kasvatustööks kinnipeetavate hulgas väga tähtis õigel ajal välja selgitada ja isoleerida isikud, kes avaldavad negatiivset mõju teatud osale kinnipeetavate kollektiivist.

Režiimi rikkujateks ja kasvatustrotsessi desorganiseerijateks võivad aga olla ka esmakordselt süüdimõistetud kinnipeetavad.

Kurjategijaid iseloomustab nõrk tahtejõud, võimetus vabatahtlikult õppida, seadusi ja sotsialistliku ühiselu reegleid täita. Parandusliku töö asutuste režiim sunnib kinnipeetavat omaks võtma õige eluviisi, milleks tal vabaduses puudus tahe. Mingisugune süüdimõistetute parandamine ja ümberkasvatamine ei ole kujutletav ilma neisse distsipliinitunnet sisendamata.

Järelevalvekomisjonid on korduvalt analüüsinud ja oma istungitel arutanud kinnipeetavate poolt toimepandud režiimi rikkumise fakte. Järelevalvekomisjonid on kohustatud koos parandusliku töö asutuste administratsiooniga välja selgitama režiimi rikkumise põhjused ja tarvitusele võtma abinõud nende kõrvaldamiseks. Üheks vahendiks režiimist kinnipidamise kindlustamisel on distsiplinaarkaristuste ja ergutusabinõude õige kohaldamine. A. S. Makarenko kirjutas: «Mõistlik karistussüsteem pole üksnes seaduspärane, vaid ka möödapääsmatu. Ta aitab kujuneda tugeval inimkarakteril, kasvatab vastutustunnet, treenib tahtet, inimväärikust, oskust kiusatustele vastu panna ja neid ületada.»¹

Parandusliku töö asutuste režiimi rikkumise vastu ainult veenmisega võidelda ei saa, sest mõned kinnipeetavad rikuvad jämedalt distsipliini ning mõnikord panevad toime isegi kuriteo.

Kasvatuseeskirjad nõuavad, et ükski režiimi rikkumine kinnipeetavate poolt ei jääks tähele panemata. A. S. Makarenko kirjutas: «... ei tohi aga isegi kasvandike vähematele väärtegadele jätta reageerimata. Reegliks tuleb võtta järgmine põhimõte: ainuski kasvandike väärtegu ei tohi

¹ A. S. Makarenko, «Kommunistlikust kasvatusest», Eesti Riiklik Kirjastus, Tallinn 1954, lk. 346.

jääda märkamata.»¹ See ei tähenda, et reageerimine peaks tingimata väljenduma distsiplinaarkaristuses. Väga õigesti kirjutab A. S. Makarenko: «Kuid kõigil nendel juhtudel tuleb hoiduda, et karistusi ei sajaks nagu oavarrest üks teise järel. Sel juhul ei too nad mingit kasu, vaid muudavad kollektiivi ainult närviliseks, ja nende suure hulga tõttu ei saa neid isegi täide viia.»²

Administratsioon peab enne karistuse määramist ära kuulama kinnipeetava seletuse, täpselt selgitama, milles kinnipeetavat süüdistatakse, ja tegema kõik, et süüdistatav ise ja teised kinnipeetavad oleksid veendunud karistuse õigsuses. See tugevdab kinnipeetavates vastutustunnet oma käitumise eest. Ebaõiglased karistused õõnestavad administratsiooni autoriteeti.

Tallinna Linna TSN Täitevkomitee järelevalvekomisjoni liikmed kontrollisid distsipliini olukorda ja distsiplinaarkaristuste määramist kinnipeetavatele. Nad tegid kindlaks rea distsiplinaarvastutusele võtmise fakte ühe või teise valvuri raporti põhjal, ilma et kinnipeetavatega oleks eelnevalt vesteldud.

See räägib tõsiasjast, et kinnipidamiskohtades uuritakse süüdimõistetuid vähe, et mõjutamisvahendite kohaldamisel ei täideta iga kord vajalikke nõudeid.

Parandusliku töö asutuste administratsioon peab analüüsima režiimi rikkumist soodustavaid põhjusi ja rakendama abinõusid nende kõrvaldamiseks.

Distsiplinaarpraktika õigsust kontrollides peavad järelevalvekomisjonid jälgima, et iga administratsiooni poolt kohaldatud karistus oleks õiglane, s. t. et karistus oma raskuselt vastaks toimepandud üleastumisele.

Järelevalvekomisjonid võtavad osa ka niisuguste küsimuste otsustamisest, nagu kinnipeetavate paigutamine kambri tüüpi ruumi ja rahvakohtule materjalide esitamine kinnipeetava üleviimiseks türmirežiimile. Määrused kinnipeetava paigutamiseks kambri tüüpi ruumi, esildised rahvakohtule türmirežiimile üleviimiseks peavad peale administratsiooni esindaja olema alla kirjutatud ka järelevalvekomisjoni esimehe poolt. Enne nende küsimuste läbivaatamist järelevalvekomisjoni istungil kontrollivad komisjoni

¹ A. S. Makarenko, «Kommunistlikust kasvatuses», Eesti Riiklik Kirjastus, Tallinn 1954, lk. 178.

² Sealsamas.

liikmed hoolikalt materjale režiimi rikkumise faktide kohta süüdimõistetute poolt, et igakülgsest välja selgitada režiimist üleastumise põhjused ja mitte lubada kinnipeetavat põhjendamatuult paigutada kambri tüüpi ruumi või türmi. Režiimi rikkumise eest parandusliku töö koloonias võib kohus, vastavalt «Eesti NSV kriminaalkoodeksi» §-le 23, määrata türmirežiimi kestusega mitte üle 3 aasta.

Nii mõisteti varem kaks korda kohtu poolt karistatud kodanik P. 25. mail 1963 Tallinna Linna Kalinini Rajooni Rahvakohtu poolt süüdi «Eesti NSV kriminaalkoodeksi» § 196 järgi ja karistati vabadusekaotusega 3 aastaks. Koloonias keeldus nimetatud isik töötamast, suhtus ellu parasitlikult, tegeles süstemaatiliselt varastamise ja kaardimänguga, ei õppinud ning osutas administratsioonile vastupanu. Distsiplinaarkaristustele ja ühiskondliku mõjutamise vahenditele ta ei reageerinud. Oma käitumisega avaldas kinnipeetav negatiivset mõju noortele ebakindlatele kinnipeetavatele. Seepärast tehti kohtule esildis tema üleviimiseks türmirežiimile, mille kohus rahuldas.

Parandusliku töö kolooniate praktikas tuleb ette, et administratsioon, soovides vabaneda ühest või teisest rasketasvatatavast kinnipeetavast, teeb küllaldase aluseta ja ühiskondliku mõjutamise vahendeid kasutamata kohtule esildise süüdimõistetute üleviimiseks türmirežiimile. Mõnel juhudel parandusliku töö koloonia administratsioon ei kooskõlasta järelevalvekomisjoniga süüdimõistetute üleviimist parandusliku töö kolooniast türmirežiimile, rahvakohtus aga arutab sellist esildist. Nii viiakse türmi üle kinnipeetavaid, kellele ei ole koloonias ainsatki korda kohaldatud sellist karistust nagu paigutamine kambri tüüpi ruumi.

Järelevalvekomisjonid peavad jälgima, et administratsioon ei viiks kinnipeetavaid türmirežiimile tühiste üleastumiste eest. Eriti käib see nende kinnipeetavate kohta, kes keelduvad koloonias töötamast, sest türmis on töötingimused tunduvalt kergemad. Türmirežiimile on mõtet viia ainult neid kinnipeetavaid, kelle suhtes koloonias on ammandatud kõik distsiplinaarse ja ühiskondliku mõjutamise vahendid. Samuti on mõttetu viia türmirežiimile süüdimõistetuid, kes peavad kinnipidamiskohast peatselt vabana karistuse ärakandmise tõttu.

Järelevalvekomisjonide liikmed ei tohi unustada, et

režiimirikkujaid on koloonias juba tundma õpitud, et siin on neil suuremad võimalused omandada tööalast vilumust, üldharidust ning kutsealaseid ja tehnilisi oskusi. Seepärast tuleb türmirežiimi rakendada kui äärmist abinõu.

Järelevalvekomisjonide liikmed peavad võtma raskesti kasvatatavad kinnipeetavad oma šefluse alla, samuti aitama leida ühiskondlikke aktiviste administratsiooni abistamiseks üksikute režiimirikkujate ümberkasvatamisel.

Vähem tähtis pole järelevalvekomisjonide kontroll selle üle, et administratsioon ei kohaldaks kinnipeetavatele põhjendamata ergutusi. Põhjendamatu ja liiga sagedane ergutusvahendite kasutamine võib tekitada tõsist kahju mitte ainult isikule, keda alusetult esile tõsteti, vaid ka teistele kinnipeetavatele, kes sellist viga võtavad kui ebaõigluse akti.

Ergutama peab eeskätt niisugust käitumist, mis nõuab kinnipeetavalt teatavat pingutust ja annab tunnistust aktiivsest püüdlusest paranemise poole, käitumist, mis on eeskujuks teistele kinnipeetavatele režiiminõuete täitmisel.

Parandusliku töö asutuste administratsioon võib tootmise huvides lubada üksikutel kinnipeetavatel, kes on kindlalt asunud paranemise teele ja ära kandnud vähemalt ühe kolmandiku neile mõistetud karistusest, ilma konvoita liikumist. Ilma konvoita ei tohi aga lubada liikuda eriti ohtlikel retsidivistidel ja raskete kuritegude eest süüdimõistetud isikutel.

Dekonvoeerimise õigsust ja seaduslikkust kontrollivad järelevalvekomisjonid. Vähe sellest, järelevalvekomisjonid peavad jälgima, et parandusliku töö asutuste administratsioon ka süstemaatiliselt kontrolliks dekonvoeeritud kinnipeetavate käitumist. On esinenud juhtumeid, kus süüdimõistetud kasutavad kontrolli puudumist ja hakkavad tarvitama alkohoolseid jooke, astuvad sidemetesse teiste kinnipeetavate omastega ning toovad parandusliku töö kolooniate tsooni keelatud esemeid.

Näiteks lõi kinnipeetav T. konvoita liikumise õigust kasutades sidemed teiste kinnipeetavate sugulastega, võttis neilt vastu saadetisi ja raha ning omastas need. Kartes vastutust, ta põgenes, kuid varsti peeti kinni ja mõisteti süüdi.

Mõningatel juhtudel dekonvoeeritakse kinnipeetavaid ilma nende isiksust ja käitumist sügavamalt uurimata ning ärakantud karistusaega arvestamata, lähtudes üksnes toot-

misalastest ja majanduslikest vajadustest, järelevalvekomisjonid aga ei ilmuta vajalikku järeleandmatust võitluses selliste nähtuste vastu. Võitlus režiimi põhjendamatu kergendamise ja liialdustega üksikute kinnipeetavate elukorra parandamisel ei ole sugugi väiksema tähtsusega kui võitlus muude sotsialistliku seaduslikkuse rikkumistega.

Järelevalvekomisjonid kontrollivad ka pakkide saamise, kinnipidamiskohtades teenitud raha eest toiduainete ja hädavajalike tarbeesemete soetamise, kirjavahetuse ja kokkusaamiste korda.

3. Kontroll kinnipeetavate tööalase tegevuse, kutsealase ning tehnilise väljaõppe üle

Järelevalvekomisjonid kontrollivad pidevalt kinnipeetavate tööalast tegevust. Töö ja kinnipeetavate ümberkasvatamine on lahutamatult seotud. Iga töövõimeline süüdimõistetud on kohustatud töötama. Parandusliku töö asutuse administratsioon peab kindlustama süüdimõistetute kaasa-tõmbamise ühiskondlikult kasulikule tööle, vastavalt nende töövõimele ja võimaluse korral ka vastavalt erialale. Tavaliselt rakendatakse kinnipeetavad tööle mõnes parandusliku töö asutusele alluvas ettevõttes, kuid selle puudumisel ka majandusorganite ettevõtetes või objektidel.

Vastavalt parandusliku töö seadusandluse nõuetele peab administratsioon kinnipeetavate kvalifikatsiooni tõstmiseks või elukutse puudumise korral selle omandamiseks organiseerima kutsealaseid ja tehnilisi õppusi. Kinnipeetavate tootmisalane väljaõpe omab väga suurt tähtsust, sest sellest sõltub suurel määral nende lülitumine ühiskondlikult kasulikkusse mitte ainult kinnipidamiskohtades, vaid ka pärast vabanemist. Peale selle on kvalifikatsiooni tõstmine tähtsaimaks teguriks kinnipeetavate tööviljakuse tõstmisel ja väljalastava toodangu kvaliteedi parandamisel.

Seepärast peavad järelevalvekomisjonid kaasa aitama kinnipeetavate kutsealase ja tehnilise väljaõppe korraldamisele. Elukutse omandamise juures on tähtis, et kinnipeetav ei õpiks mitte esimest ettejuhtuvat ala, vaid just seda, milleks tal on kalduvusi ja mis talle oleks sobiv ka pärast vabanemist.

Töö on kõikide nõukogude inimeste kommunistliku kas-

vatuse aluseks, eriti suur on tema tähtsus aga parandusliku töö asutuste tegevuses. Kinnipidamiskohtade töötajalt nõutakse kinnipeetavate töö organiseerimist selliselt, et kõik töövõimelised kinnipeetavad oleksid kogu tööpäeva kestel sajabrotsendiliselt tööle rakendatud. Seoses sellega on hädavajalik arendada ja täiendada kolooniate tootmis-tegevust, laiendada lepinguliste tööde rinnet. Tuleb püüda selle poole, et igas koloonias oleks töö organiseeritud kõr-gel industriaalsel alusel, et kinnipeetavad püüaksid tõsta oma kvalifikatsiooni, töötaksid loovalt, saaksid tööst rahuldust ning annaksid rohkem toodangut, mida vajab meie maa.

Võitlus tootmise parema organiseerimise ja kinnipeeta-vate ümberkasvatamise eest on ühtne protsess. Ainult hästi organiseeritud tööga, mis kindlustab kinnipeetavate täieliku rakendatuse, võib edukalt lahendada kasvatuslikke ülesandeid. Seepärast pööravad paljud järelevalvekomisjoni-d peamist tähelepanu tootmise organiseerimise, kinni-peetavate tööalase kasutamise, tööprotsessi korraldamise ning kutsealase ja tehnilise väljaõppe küsimustele. Alaline kontroll nende küsimuste praktilise lahendamise üle peab olema üheks tähtsamaks lõiguks kõikide järelevalvekomis-jonide töös, kelle tegevuspiirkonnas on parandusliku töö asutusi. Positiivseid kogemusi selles osas on neil järele-valvekomisjonidel, kes oma istungitel kuulavad kolooniate ülemate ettekandeid kinnipeetavate tööga kindlustamisest ja aitavad neid tööga kindlustada. Nii näiteks pöördus üks järelevalvekomisjon Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu poole taotlusega eraldada kolooniale täiendavaid lepingu-lisi objekte. Jaanuaris 1964 kontrollisid selle järelevalve-komisjoni liikmed koos kinnipidamiskoha administratsiooni ja ehitusorganisatsiooni esindajatega ühte ehitusobjekti. Kontrollimise käigus selgus, et kinnipeetavate töö organi-seerimises sellel objektil esines olulisi puudusi. Eriti suuri häireid oli ehitusmaterjalide objektile kohaletoimetamisel. Paljud materjalid puudusid kontrollimise päeval üldse, mis põhjustas tööseisakuid. Puudus igapäevane kinnipeetavate kohalepaigutamine tööjuhataja või meistri poolt, objektil ei olnud joogivett, sanitaarnõuete eest vastutavat isikut jne. Komisjoni liikmed koostasid akti avastatud puuduste kohta ja tegid ettepanekuid nende likvideerimi-seks.

Mõningatel juhtudel, kui kinnipeetavate tööjõu kasuta-

mise küsimuse lahendamine ületab parandusliku töö asutuse administratsiooni ja järelevalvekomisjoni võimalused ja kompetentsi piirid, püütakse neid lahendada vastavates riigiorganites. Nii tõstis eespool nimetatud järelevalvekomisjon rajooni täitevkomitee ja Eesti NSV Ühiskondliku Korra Kaitse Ministeeriumi ees üles küsimuse koloonia tootmisbaasi laiendamisest.

Kinnipeetavate tööalase kasutamise üle kontrolli organiseerimiseks mitmesugustel spetsialiseeritud objektidel tõmbavad järelevalvekomisjonid tavaliselt kaasa spetsialiste šefiks olevatest organisatsioonidest või teistest ettevõtetest.

Kuigi kinnipeetavate tööalane kasutamine toimub vastavalt üldisele tööseadusandlusele, ei tähenda see, et kinnipeetavate tööalased õigused oleksid analoogilised kõikide teiste kodanike õigustega.

Kinnipidamiskohtades viibimise aega ei loeta süüdimõistetud tööstaaži hulka, välja arvatud süüdimõistetud viibimise aeg karistuse kandmisel asumiskolooniates. Kinnipeetavatel ei ole karistuse kandmise ajal õigust iga-aastasele puhkusele, kuid puhkepäevadel ja riiklikel pühadel nad ei tööta. Kinnipeetavatele makstakse töö eest vastavalt selle kvaliteedile ja hulgale, kusjuures nende töötasust tehakse kinnipidamisi toidu, riietuse, jalanõude jm. varustuse eest.

Teenitud raha ei anta kinnipeetavatele kätte. Kinnipeetavad on kohustatud töötama seal, kuhu nad suunatakse, neil ei ole õigust valida tööd või töökohta. Juhul kui kinnipeetavad keelduvad töötamast, sunnitakse neid töötama. Kinnipeetavate osavõtt ühiskondlikult kasulikust tööst päästab nad jõudeoleku laostavast mõjust.

Ohutustehnika ja töökaitse eeskirjade rikkumise tõttu tuleb kinnipidamiskohtade tegevuspraktikas ette õnnetusjuhtumeid. Järelevalvekomisjonid peavad jälgima ohutustehnika ja töötervishoiu eeskirjade täitmist parandusliku töö asutuste administratsiooni poolt, samuti töökaitse eeskirjadest kinnipidamist naiste osas.

Ohutustehnika eeskirjade kontrollimiseks tõmbavad mõned järelevalvekomisjonid kaasa ohutustehnika spetsialiste.

Näiteks kutsus üks järelevalvekomisjon ohutustehnika eeskirju kontrolliva komisjoni koosseisu ETKVL-i tsehhijuhataja, kes pärast tutvumist ohutustehnika olukorraga objektil korraldas kinnipeetavatega vestluse ohutustehnika

eeskirjadest. Pärast seda hakkasid selle allüksuse kinnipeetavad ohutustehnika eeskirju paremini täitma.

Harvemini tegelevad järelevalvekomisjonid ratsionaliseerimis- ja leiutustegevuse organiseerimisega kinnipeetavate hulgas. See on aga väga tähtis tööloik, millele parandusliku töö asutuste administratsioon ja järelevalvekomisjon peavad tulevikus rohkem tähelepanu pöörama.

4. Kontroll poliitilise ja kultuurilise kasvatuselise ning üldhariduse omandamise üle

Vabadusekaotusele mõistetud isikutega viiakse läbi poliitilist kasvatustööd, mis peab neid ümber kasvatama seaduste ja sotsialistliku ühiselu reeglite range täitmise, ausa töösuhetumise, sotsialistliku omandi hoidmise, poliitilise teadlikkuse ja kultuuritaseme tõstmise ning positiivse algatusvõime arendamise vaimus. Poliitiline kasvatustöö on tähtsaks vahendiks kasvatusliku mõju avaldamisel kinnipeetavatele ja on suunatud, nagu teisedki mõjutamisvahendid, mineviku iganditest, harjumustest ja meelelaadist jagusaamisele kinnipeetavate teadvuses ja käitumises ning kommunistliku maailmavaate kujundamisele.

Poliitilise kasvatustöö läbiviimiseks on ette nähtud järgmised viisid:

- a) individuaalne kasvatustöö, mis põhineb iga kinnipeetava isiksuse sügaval tundmaõppimisel, kusjuures tuleb silmas pidada toimepandud kuriteo iseloomu, kinnipeetava elukutset, vanust, haridust, rahvust, perekonnaseisu, käitumist ja muid iseärasusi;
- b) massiline agitatsiooni- ja propagandatöö;
- c) tööalase võistluse, kõrge tööviljakuse ja eeskujuliku käitumisega kollektiivi või tööeesrindlase nimetuse eest võistluse lülitumise organiseerimine ja positiivsete töökogemuste levitamine;
- d) ettevõtete, asutuste, kolhooside, sovhooside, ühiskondlike organisatsioonide ja üksikisikute (personaalšeffide) šeffluse organiseerimine parandusliku töö asutustes, samuti tootmisesrindlastega koostumise korraldamine nende töökogemuste edasiandmiseks kinnipeetavatele;

- e) kinnipeetavate hulgas kunstilise isetegevuse ulatuslik arendamine;
- f) tegelemine kehakultuuri ja spordiga, raamatukogundusalane töö, kinnipeetavate ümberkasvatamise ülesannet teenivate filmide demonstreerimine ja muud abinõud;
- g) kinnipeetavate üldharidusliku taseme tõstmiseks üldhariduslike koolide asutamine, kusjuures ilma kaheksaklassilise hariduseta kinnipeetavate õppimine nendes koolides on kohustuslik.

Mitmesuguste poliitilise kasvatusvahendite kasutamine kinnipeetavate juures peab põhinema kommunistliku kasvatusel leninlikel printsiipidel. See tähendab:

- a) kasvatusel kõrget kommunistlikku ideelisust; kommunistlike ideede eredat, kergesti arusaadavat ja siirast propagandat;
- b) leppimatust kodanliku ideoloogiaga, võitlust mineviku igandite vastu inimeste teadvuses ja käitumises;
- c) kasvatusel elulähedust, tema tihedat sidet kommunismi ehitamise praktikaga, teooria ja praktika ühtsust;
- d) kasvatusel töö abil ja töö jaoks;
- e) isiksuse kasvatamist kollektiivis, kollektiivi abil ja kollektiivi jaoks;
- f) nõudlikkuse ühendamist austusega inimese vastu;
- g) kasvatusliku mõjutamise järjekindlust;
- h) isiku individuaalsete iseärasuste, huvide ja vajaduste arvestamist.

Tähtis koht kinnipeetavate ümberkasvatamises on massilisel agitatsiooni- ja propagandatööl. Seda teostatakse poliitõppuse, -informatsiooni või vestluse vormis, loengute korraldamisega poliitilistel, loodusteaduslikel, kirjanduslikel, õiguslikel, tehnilistel, ateistlikel, kultuurilistel, eetilistel ja muudel teemadel; ajalehtede ja ajakirjade, poliitilise ja ilukirjanduse lugemise näol; küsimuste-vastuste õhtute ja vaidluste korraldamisega kõlblustemadel; seinalehe väljaandmise, raadiosaadete kuulamise ning näitliku agitatsiooni teel.

Põhiliseks kinnipeetavate ideelise kasvatusel vormiks on poliitõppus, mis vabariigi parandusliku töö asutustes viidi ellu alates 1961. aastast.

Meie vabariigi järelevalvekomisjonid osutavad parandusliku töö asutustele tõhusat abi massilise agitatsiooni ja propagandatöö teostamisel kinnipeetavate hulgas.

Paljud komisjonid pööravad oma töös peamist tähelepanu just sellele tööloigule. Nad organiseerivad kinnipeetavatele kohtumisi vabariigi tootmiseserindlastega, kommunistliku töö brigaadide liikmetega, vanade revolutsionääridega jne. Need kohtumised kutsuvad esile suurt huvi ja aitavad kaasa kinnipeetavate tööinnu tõstmisele. Järelevalvekomisjonide liikmete initsiatiivil ja vahetul osavõtul korraldatakse kinnipidamiskohtades loenguid mitmesugustel teemadel. Lektoritena esinevad partei- ja teiste ühiskondlike ja riiklike organisatsioonide töötajad, kuid ka järelevalvekomisjonide liikmed. Suurt tähelepanu omab kinnipeetavatele õiguslike küsimuste selgitamine.

Järelevalvekomisjonid peavad massilise agitatsiooni- ja propagandatöö olukorda kontrollides igati püüdma muuta seda tööd efektiivsemaks, vältima formalismi ja kasutama kõiki vahendeid selle töö taseme tõstmiseks.

Vastavalt järelevalvekomisjonide põhimääruse 4. punkti alapunktile «c» on järelevalvekomisjonidele pandud ka ülesanne üldsust kaasa tõmmata kinnipeetavate ümberkasvatamisele.

Levinumaks ja ennast hästi õigustanud üldsuse osavõtu vormiks süüdimõistetute parandamisel ja ümberkasvatamisel on šeflus. Käesoleval ajal on kõikidel vabariigi paranduslike tööde asutustel šefid. Kinnipidamisasutusi võtavad oma šefluse alla need suuremate ettevõtete kollektiivid, kelle tootmisprofiil on lähedane parandusliku töö kolooniate ettevõtete omale.

Šeflustöö eesmärgiks on luua tihedad sidemed ettevõtete, kolhooside, sovhooside ning teiste organisatsioonide kollektiivide ja parandusliku töö asutuste vahel viimaste abistamiseks süüdimõistetute ümberkasvatamisel. Eesrindlike tööliste elav ja kaalukas sõna, nende jutustused tehase kollektiivi elust, sellest, kuidas nad püüavad saavutada kõrgemaid tootmisnäitajaid, tõstavad süüdimõistetute tööalast aktiivsust, aitavad kaasa töövõistluse hoogustumisele, kutsuvad esile kinnipeetavate püüdluse järgida nende eeskuju, ette valmistuda ausaks ja töökaks eluks.

Šeflustöö sisaldab:

- a) šeffide esindajate osavõttu kinnipeetavate koosolekutest, kollektiivi nõukogu ja sektsioonide istungi-

test, eesmärgiga avaldada süüdimõistetutele kasvatustlikku mõju;

- b) kinnipeetavate kohtumiste korraldamist, tööliste-novaatoritega, kommunistliku töö brigaadi liikmetega, kes demonstreeriksid koloonia tsehhides progressiivseid töömeetodeid ja -võtteid;
- c) abi koloonia tootmisbaasi loomisel ja laiendamisel, samuti tootmise täiustamisel, tehnoloogilise protsessi organiseerimisel, eesrindlike töömeetodite juurutamisel, tootmisvõimsuste paremal ärakasutamisel ja ohutustehnika garanteerimisel, ratsionaliseerimise ja leiutustegevuse arendamisel;
- d) abistamist kutsealase ja tehnilise väljaõppe organiseerimisel, koolide tehniliste kabinetide näitlike õppevahenditega varustamisel jne.;
- e) kinnipeetavatele loengute, ettekannete ja vestluste organiseerimist, samuti kvalifitseeritud abi osutamist spordikollektiividele ja kunstilise isetegevuse ringidele;
- f) üksikute rasketikasvatatavate kinnipeetavate võtmist individuaalse šefluse alla;
- g) kinnipidamiskohtadest vabanenutele töökoha kindlustamist ja muud hädavajalikku abistamist nende kindlaks lülitumiseks ausasse tööellu.

Viimasel ajal on mitmed ettevõtete kollektiivid oluliselt vähendanud oma šefluskorras antavat abi parandusliku töö asutustele. Järelevalvekomisjonid peavad tegema kõik selle puuduse kõrvaldamiseks.

Šeflustöö elavdamiseks pöörduvad järelevalvekomisjonid mõningail juhtudel abi saamiseks parteiorganite ja kohalike nõukogude täitevkomiteede poole. Meie vabariigis võtavad kasvatustööst kinnipidamiskohtades veel vähe osa komsomoliorganisatsioonid, loominguulised liidud ja muud kultuurhariduslikud organisatsioonid. Järelevalvekomisjonid peavad sellele küsimusele pöörama tõsisemat tähelepanu. On vaja saavutada, et igal salgal oleks šefiks töötajate kollektiiv, kes ei suhtuks ülesandesse formaalselt, vaid osutaks tegelikku abi seaduserikkujate ümberkasvatamisel.

Järelevalvekomisjonid teostavad kontrolli ka parandusliku töö asutuste üldhariduslike koolide üle. Kõikides parandusliku töö kolooniates on asutatud üldhariduslikud koolid. Kõik vähese kirjaoskusega kinnipeetavad kuni 50. elu-

aastani on kohustatud õppima 8-klassilises koolis. Üle 50 aasta vanused isikud, samuti I ja II grupi invaliidid õpivad koolis vastavalt oma soovile.

Õpetamine nendes koolides toimub programmide alusel, mis on ühised kõikidele vabariigi üldhariduslikele koolidele. Üldhariduslikke koole juhivad ja peavad ülal haridusorganid. Parandusliku töö asutused peavad hoolitsema koolide materiaal-tehnilise varustamise eest.

Järelevalvekomisjonid, kontrollides üldhariduslike koolide tööd, kuulavad koolidirektorite ja allüksuste ülemate ettekandeid koolide valmisolekust uueks õppeaastaks, arutavad õppetöö olukorda, kinnipeetavate osavõttu õppetööst jm. Näiteks kontrollis üks järelevalvekomisjon koos rajooni haridusosakonna esindajatega õhtukeskkooli tööd koloonias. Kontrollimine ja kontrollimise tulemuste arutamine järelevalvekomisjoni istungil näitas, et kooli õpetajate kollektiiv ja koloonia administratsioon olid ära teinud suure töö kinnipeetavate kaasatõmbamisel õppetöösse ja õppeedukuse tõstmisel. Kuid järelevalvekomisjon avastas ka tõsiseid puudusi kinnipeetavate õppetegevuses ja kooli töös. Kontakt pedagoogide ja salgaülemate vahel oli nõrk, õpetajad ei pööranud tähelepanu kinnipeetavate kasvatamisele väljaspool õppetunde. Puudus hästiorganiseeritud kontroll kinnipeetavate õppeedukuse ja õppetööst osavõtu üle. Seetõttu oli distsipliin koolis halb. Avastati mitmeid puudusi õpetamise metoodikas.

Järelevalvekomisjon juhtis kooli direktsiooni ja koloonia administratsiooni tähelepanu puudustele ja tegi ettepanekud nende kõrvaldamiseks. Pärast kontrollimist paranes olukord koolis märgatavalt. Hakati süstemaatiliselt tegema kokkuvõtteid õppetööst ja distsipliinist koolis. Salgaülemad hakkasid sagedamini külastama tunde, klassijuhatajad ja õpetajad hakkasid omakorda regulaarselt viibima salkades ja juhtima kasvatustööd süüdimõistetutega.

Kool mõjutab väga soodsalt kinnipeetavate ümberkasvatamise protsessi. Seepärast peavad järelevalvekomisjonid ja parandusliku töö asutuste administratsioon püüdma selle poole, et võimalikult kõik kinnipeetavad tegeleksid õppetööga ja pedagoogide koosseis töötaks laitmatult.

Paljud kinnipeetavad ise tõendavad, et kool avas neil silmad elule. Õppimise positiivset mõju näitab ka asjaolu, et kinnipeetavad, kes koloonias eeskujulikult õpivad, tavaliselt ei pane enam toime uut kuritegu.

Järelevalvekomisjonid kontrollivad ka massilist kultuuritööd süüdimõistetute hulgas ja osutavad selle parandamisel kinnipidamiskohtade administratsioonile tõhusat abi. Järelevalvekomisjonide liikmed kontrollivad perioodiliselt klubide, raamatukogude, spordisektsioonide jne. tööd.

5. Kontroll materiaalse ja elukondliku kindlustatuse ning meditsiinilise teenindamise üle

Vabadusekaotusele mõistetud isikutele, kes kannavad karistust kinnipidamiskohtades, kindlustatakse vajalikud eluolustikulised tingimused, mis vastavad sanitaar- ja hügieeninõuetele. Kinnipeetavatele võimaldatakse individuaalne magamisase ja voodivarustus. Kinnipeetavatele tagatakse riietus, pesu ja jalatsid vastavalt aastaajale ja kliimaatilistele tingimustele. Süüdimõistetud saavad toitu kindlaksmääratud normide kohaselt. Toidunormid on diferentseeritud olenevalt töö iseloomust ja sellest, kuidas kinnipeetavad võtavad osa tööprotsessist. Süüdimõistetuid, kes on vabastatud tööst haiguse või raseduse tõttu, samuti imetavaid emasid, toidetakse tööst vabastamise perioodil tasuta.

Meditsiiniline teenindamine, ravi-profülaktiline ja epi-deemiavastane töö on kinnipidamiskohtades organiseeritud vastavalt tervishoiuseadusandlusele.

Õigete elutingimuste loomine on tähtis tingimus kinnipeetavate parandamisel ja ümberkasvatamisel. Kinnipeetavatele soodsate materiaalsete ja elukondlike tingimuste loomine aitab kaasa nende töö produktiivsuse tõstmisele, tervise säilitamisele, vaba aja sisukale veetmisele ning õppe edukusele üldhariduslikes koolides, kvalifikatsiooni tõstmise või eriala omandamise kursustel.

Kinnipeetavate tervise säilitamine ei ole tähtis mitte ainult parandamise ja ümberkasvatamise seisukohalt, vaid on vajalik nende lülitumisel kasulikku tööalasesse tegevusse pärast karistuse ärakandmist. Kinnipeetavate tervise hoidmiseks ja neile meditsiinilise abi andmiseks moodustatakse kinnipidamiskohtades meditsiinilised osakonnad.

Järelevalvekomisjonide kontroll materiaalse ja elukondliku kindlustatuse ning meditsiinilise teenindamise üle seisab ühelt poolt selles, et jälgida kinnipeetavate elu- ja töötingimusi, teiselt poolt aga selles, et mitte lubada mingisuguseid eluolustikulisi liialdusi.

Enamik järelevalvekomisjone, sealhulgas Tallinna Linna TSN Täitevkomitee juures asuv järelevalvekomisjon, kontrollivad põhjalikult tootlustamisbloki ja meditsiinilise osakonna tööd ning ruumide sanitaarset olukorda. Kontrollimisele tõmmatakse kaasa arste ja teisi spetsialiste.

6. Kinnipeetavate kaebuste ja avalduste lahendamine ning nende individuaalne jutulevõtmine

Kinnipeetavatel on õigus pöörduda kaebuste ja avaldustega kõigi riiklike ja nõukogude organite, partei- ja ühiskondlike organisatsioonide poole. Süüdimõistetud võivad esitada kaebusi suuliselt või kirjalikult. Parandusliku töö asutuste administratsioon on kohustatud kaebused ja avaldused vastu võtma ning kindlaksmääratud korras adreksaatidele edasi saatma. Kaebused, mis on esitatud vahetult administratsioonile, peab viimane läbi vaatama ja võtma tarvitusele abinõud kinnipeetavate õigustatud pretensioonide rahuldamiseks. Igas parandusliku töö asutuses tuleb kõik sissetulnud kaebused ja avaldused registreerida spetsiaalses žurnalis. Selleks et kinnipeetavad võiksid takistamatult esitada kaebusi ja avaldusi, pannakse koloonia elamistsoonis üles kaebuste ja avalduste kastid. Kastide sisu peab parandusliku töö asutuse juhtkond iga päev läbi vaatama. Järelevalvekomisjonid on kohustatud perioodiliselt kontrollima, kuidas kinnipidamisasutuse administratsioon teostab süüdimõistetute kaebuste ja avalduste läbivaatamist.

Järelevalvekomisjonid peavad kehtestama range korra ka järelevalvekomisjoni aadressil saadetud kaebuste ja avalduste läbivaatamisel. Praktika näitab, et järelevalvekomisjonid saavad üsna palju kaebusi ja avaldusi.

Nii sai üks Tallinna linna järelevalvekomisjon 1964. aasta ühe kvartali jooksul 61 kaebust ja avaldust. Kahtlemata on paljud kaebustest ja avaldustest põhjendamatud, kuid sellele vaatamata on järelevalvekomisjonid kohustatud kontrollima iga sissetulnud avaldust ja kaebust, andma neile vastuse ja tarvitusele võtma vajalikud abinõud avaldajate õiguste jaluleseadmiseks.

Kinnipeetavate kaebuste ja avalduste kontrollimine ja läbivaatamine järelevalvekomisjonide poolt on tõhusamaid abinõusid sotsialistlikust seaduslikkusest kinnipida-

mise kontrollimiseks parandusliku töö asutustes. Niisama tähtis sotsialistliku seaduslikkuse täitmise kontrollimise abinõu on kinnipeetavate jutulevõtmine järelevalvekomisjoni liikmete poolt. Selleks seavad järelevalvekomisjonid sisse kinnipeetavate vastuvõtu graafiku. Graafik tuleb kinnipeetavatele teatavaks teha. Vastavalt graafikule võtavad kõik komisjoni liikmed kinnipeetavaid kinnipidamiskohtades vastu ning vajaduse korral kutsuvad režiimirikkujaid välja individuaalseks vestluseks. Enamikul juhtudel tulevad kinnipeetavad vastuvõtule tingimisi enne tähtaega vabastamise, armuandmise, pärast vabanemist töölepaigutamise, administratsiooni poolt nende õiguste kitsendamise jm. küsimustes. Seepärast peavad järelevalvekomisjonide liikmed kas või üldjoonteski tundma seadusandlust tingimisi enne tähtaega vabastamise, armuandmise, vabastamise korra jt. küsimuste kohta.

Mõnikord on isegi kogenud juristil raske ühele või teisele küsimusele otsekohe vastata, rääkimata nendest komisjoni liikmetest, kellel pole olnud kokkupuutumist jurisprudentsiga. Seoses sellega on hädavajalik sisse seada spetsiaalne žurnaal, millesse lühidalt märgitakse suulised avaldused ja nende lahendamise käik. Kinnipeetavate individuaalne vastuvõtt peab toimuma vähemalt 2—3 korda kuus. Individuaalsed vestlused kinnipeetavatega võimaldavad mõnikord likvideerida seaduserikkumisi ja vigu, mis on tehtud süüdimõistetute parandamisel ja ümberkasvatamisel.

Et järelevalvekomisjonid võiksid takistamatult täita nendele pandud ülesandeid, on neile parandusliku töö asutuste tegevuse kontrollimisel antud laialdased õigused.

Vastavalt põhimääruse punktile 5 on järelevalvekomisjoni liikmetel õigus külastada parandusliku töö asutusi, mis asuvad järelevalvekomisjoni tegevuspiirkonnas, kontrollida nende tööd, nõuda administratsioonilt järelevalvekomisjoni tööks vajalike dokumentide esitamist, tutvuda kinnipeetavate isiklike toimikutega, võtta kinnipeetavaid jutule jm.

7. Materjalide esitamine armuandmiseks, ennetähtaegseks ning tingimisi ennetähtaegseks vabastamiseks

Nende süüdimõistetute suhtes, kes eeskujuliku käitumise ja ausa töössesuhtumisega on tõestanud oma paranemist,

on järelevalvekomisjonidel õigus esitada taotlus armuandmiseks, tingimisi enne tähtaega vabastamiseks või karistuse ärakandmata osa asendamiseks liigilt kergema karistusega, kui süüdimõistetu on Eesti NSV KrK §-s 55 ettenähtud osa karistusajast ära kandnud ja kui on täidetud muud selles paragrahvis ettenähtud tingimused.

Armuandmisõigus on NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumil ja Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumil.

Armuandmise taotluse võib järelevalvekomisjon esitada oma initsiatiivil, kinnipeetava avalduse põhjal, tema omaste või endise töökoha ühiskondlike organisatsioonide palvel või kinnipeetavate isetegevate organite palvel. Otsustades esitada armuandmistaotluse ühe või teise kinnipeetava kohta, ei ole järelevalvekomisjon seotud mingite formaalsete nõudmistega (karistuse mingi kindlaksmääratud osa ärakandmine, toimepandud kuriteo raskus jne.). Ainsaks aluseks, mida selle küsimuse otsustamisel arvestatakse, on komisjoni kindel veendumus, et kõne all olev isik on paranenud ja teda võib edaspidisest karistuse kandmisest vabastada.

Väga tähtsad stiimulid süüdimõistetute parandamiseks ja ümberkasvatamiseks on tingimisi enne tähtaega vabastamine ja karistuse ärakandmata osa asendamine liigilt kergema karistusega (Eesti NSV KrK § 55).

Nii on viimase kolme aasta jooksul peaaegu pooled kõikidest süüdimõistetutest kinnipidamiskohtadest vabastatud tingimisi enne tähtaega.

Tingimisi enne tähtaega vabastamise või karistuse ärakandmata osa liigilt kergemaga asendamise aluseks on süüdimõistetu paranemine ja karistusest seadusega kindlaksmääratud osa, s. o. poole või kahe kolmandiku ärakandmine. Seejuures tuleb tingimata silmas pidada, et tingimisi enne tähtaega vabastamise küsimuse otsustamisel ei ole peamine mitte karistusest seadusega ettenähtud osa ärakandmine süüdimõistetu poolt, vaid tema aus töösse suhtumine ja eeskujulik käitumine, mis tõendavad süüdimõistetu paranemist.

Järeldus süüdimõistetu paranemise kohta peab olema põhjendatud kinnipeetava eeskujuliku käitumisega, ausa töösse suhtumisega, kvalifikatsiooni tõstmisega, osavõtuga õpingutest üldhariduslikus koolis jne. Seejuures on vaja tingimata arvesse võtta kinnipeetava tervislikku seisukorda, haridust ja tehtud töö iseloomu.

Andmed süüdimõistetu eeskujuliku käitumise ja ausa töössesuhtumise kohta peavad käima mitte ainult selle perioodi kohta, mis vahetult eelnes tingimisi enne tähtaega vabastamise taotluse esitamisele, vaid kogu karistuse kandmise aja või vähemalt selle tunduva osa kohta.

Seadus annab õiguse tingimisi enne tähtaega vabastada need vabadusekaotusele mõistetud kurjategijad, kes on tõestanud oma paranemist. Kuid seadus ei kohusta seda tegema iga süüdimõistetu puhul, kes on ära kandnud kindlaksmääratud osa temale kohtu poolt mõistetud karistusest. Ainult formaalsete andmete põhjal materjalide esitamine tingimisi enne tähtaega vabastamiseks on tõsine seaduserikkumine, mille tagajärjeks võib olla niisuguse isiku vabastamine, kes ei ole veel paranenud ja paneb mõnikord juba mõne päeva pärast toime uue kuriteo.

Nii esitati tingimisi enne tähtaega vabastamiseks kinni peetav, kes oli süüdi mõistetud huligaansuse eest Eesti NSV KrK § 196 järgi. Juba teisel päeval pärast tingimisi enne tähtaega vabastamist pani nimetatud isik jooanud olekus toime kuritahtliku huligaansuse, mille eest ta võeti kriminaalvastutusele. Kui parandusliku töö asutuse administratsioon ja järelevalvekomisjon oleksid põhjalikumalt uurinud nimetatud süüdimõistetu isiksust, siis seda poleks juhtunud. Nad ei arvestanud, et M. oli alkohoolik ja et ta jooanud olekus süstemaatiliselt rikkus avalikku korda enne esmakordset süüdimõistmist. Üldse peavad järelevalvekomisjonid olema väga ettevaatlikud materjalide esitamisel tingimisi enne tähtaega vabastamiseks, kui tegemist on jooanud olekus toimepandud kuriteoga.

Peamine puudus materjalide esitamisel tingimisi enne tähtaega vabastamiseks seisab selles, et parandusliku töö asutuste administratsioon ja järelevalvekomisjonid ei õpi küllaldaselt tundma kinnipeetavaid, keda esitatakse tingimisi enne tähtaega vabastamiseks. Sageli esitatakse tingimisi enne tähtaega vabastamiseks kinnipeetavaid, kes karistuse kandmise ajal mitte millegagi ei ole silma paistnud ja ei ole mingisuguste ergutuste osaliseks saanud. Vähe sellest, materjale tingimisi enne tähtaega vabastamiseks esitatakse isegi niisuguste kinnipeetavate kohta, kes süstemaatiliselt rikkusid režiimi ning muutsid oma käitumist alles 3—4 kuud enne seda, kui kohtule esitati materjalid tingimisi enne tähtaega vabastamiseks. Selline praktika ei soodusta kinnipeetavate tõelist paranemist ja

ümberkasvamist, vaid õpetab neid režiimiga kohanema tingimisi enne tähtaega vabanemise eesmärgil.

Tingimisi enne tähtaega vabastamise juures esineb ka muid seaduserikkumisi. Nii on tingimisi enne tähtaega vabastamiseks esitatud kinnipeetavaid, kes ei ole ära kandnud nõutavat osa karistusest, ja isegi niisuguseid, kelle tingimisi enne tähtaega vabastamist ei saa kohaldada.

Tingimisi enne tähtaega vabastamist võivad järelevalvekomisjonid samuti taotleda nii oma initsiatiivil, kinnipeetavate avalduste põhjal kui ka töötajate kollektiivide, ühiskondlike organisatsioonide või kinnipeetavate isetegevate organite taotluste alusel.

Kui järelevalvekomisjonile on esitatud materjalid ühe või teise kinnipeetava tingimisi enne tähtaega vabastamiseks, siis enne materjali läbivaatamist tehakse tavaliselt ühele järelevalvekomisjoni liikmele ülesandeks uurida kõiki asjaolusid, mis on vajalikud selle küsimuse otsustamiseks. Selgitatakse, kas on võimalik kinnipeetavat tingimisi enne tähtaega vabastada, kas ta on ära kandnud poole või kaks kolmandikku temale mõistetud karistusajast, kui suure osa karistusajast on ta faktiliselt ära kandnud. Samuti selgitatakse kinnipeetavate kollektiivi arvamus, arutatakse läbi iseloomustus ja uuritakse üksikasjalikult läbi kinnipeetava isiklik toimik. Pärast seda arutatakse küsimust järelevalvekomisjoni istungil, kusjuures istungist on kohustatud osa võtma parandusliku töö asutuse administratsiooni esindajad, samuti ühiskondlike organisatsioonide esindajad ja töötajad kollektiividest, kes taotlevad süüdimõistetute tingimisi enne tähtaega vabastamist. Komisjoni istungile kutsutakse isik, kelle asja arutatakse. Otsus võetakse vastu lihthälteenamusega. Komisjoni koosseis on otsusevõimeline, kui kohal on üle poole komisjoni liikmetest. Praktikas mõnikord rikutakse seda nõuet. Näiteks järelevalvekomisjon, kus esimeheks on A. Hanson, ei arutanud pikemat aega oma istungil ühtki esildist tingimisi enne tähtaega vabastamiseks. Esildistele kirjutas alla ainult komisjoni esimees. Vastavalt Eesti NSV KrPK §-le 334 peab esildis olema esitatud vahetult kogu järelevalvekomisjoni või parandusliku töö asutuse administratsiooni (viimasel juhul kooskõlastatult järelevalvekomisjoniga), mitte aga üksikute komisjoni liikmete poolt.

Järelevalvekomisjoni arvamusel on tingimisi enne

tähtaega vabastamise küsimuse otsustamisel oluline tähtsus. Seepärast tuleb iga tingimisi enne tähtaega vabastamise küsimust arutada komisjoni istungil selle otsusevõimelises koosseisus ja otsus tuleb protokollida.

Järelevalvekomisjonid võtavad osa ennetähtaegse vabastamise materjalide esitamisest ka nende isikute puhul, kes kuuluvad kinnipidamiskohtadest vabastamisele NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 1964. a. 20. märtsi seadluse alusel. Selle seadluse järgi võib töövõimelisi süüdimõistetuid, kes on asunud paranemise teele ja ilmutavad soovi ausa tööga hüvitada oma süüd, parandusliku töö asutusest ennetähtaegselt vabastada ja suunata rahvamajandusettevõtete ehitamisele. Ennetähtaegse vabastamise materjalide esitamise küsimuse otsustamise juures peavad järelevalvekomisjonid arvestama süüdimõistetu poolt toimepandud kuriteo iseloomu ja ühiskonnaohtlikkust, süüdimõistetu isiksust ja tema paranemise ning ümberkasvamise astet. Ennetähtaegselt vabastamisele ei kuulu süüdimõistetud, keda kehtiva seadusandluse alusel ei ole õigust vabastada karistuse kandmisest tingimisi enne tähtaega (Eesti NSV KrK § 55 lg. 5).

Järelevalvekomisjonid võtavad osa ka süüdimõistetute asumiskolooniasse üleviimise küsimuse otsustamisest. Peamine erinevus asumiskoloonia ja parandusliku töö koloonia vahel seisab selles, et esimeses ei ole valvet ja spetsiaalselt piiritletud tsooni. Asumiskolooniates võivad kinnipeetavad kindlaksmääratud piirides vabalt liikuda, kanda oma riietust, elamispinna olemasolu korral ja administratsiooni loal tuua enda juurde perekonna ja kasutada muid soodustusi.

Süüdimõistetute asumiskolooniasse üleviimise küsimuse otsustab rahvakohus selle parandusliku töö asutuse administratsiooni esildise alusel, kus kinnipeetav kannab karistust. Esildis peab olema kooskõlastatud järelevalvekomisjoniga.

Põhilised printsiibid, millest järelevalvekomisjonid peavad juhinduma ennetähtaegse vabastamise ja asumiskolooniasse üleviimise materjalide läbivaatamisel, on samad, mis kinnipeetavate esitamisel vabastamiseks tingimisi enne tähtaega: aus suhtumine töösse ja eeskujulik käitumine kinnipidamiskohas.

Kinnipeetavate erinevate kategooriate jaoks on toimepandud kuriteo raskusest olenevalt ette nähtud erinevad

karistusajad, mille möödumisel võib läbi vaadata materjalid asumiskolooniasse üleviimise või ennetähtaegse vabastamise kohta rahvamajandusettevõtete ehitamisele suunamiseks. Seepärast peavad järelevalvekomisjoni liikmed tundma seadlusi, mis neid küsimusi reguleerivad.

Järelevalvekomisjonidel on õigus kontrollida ka türmi-režiimiga süüdimõistetud isikute parandusliku töö protsessi ja taotleda, et neid karistuse edaspidiseks kandmiseks viiakse üle parandusliku töö kolooniasse.

Eesti NSV KrK § 23 alusel võivad kohtud isikuid, kes on ära kandnud vähemalt poole türmis kinnipidamise tähtaajast ja käituvad eeskujulikult, üle viia parandusliku töö kolooniasse.

Materjalide ettevalmistamise ja läbivaatamise kord ennetähtaegse vabastamise, asumiskolooniasse üleviimise või türmist kolooniasse üleviimise puhul on samasugune kui tingimisi enne tähtaega vabastamise puhul.

8. Puuduste kõrvaldamine parandusliku töö asutuste tegevuses

Vastavalt järelevalvekomisjonide põhimääruse punktile 7 võtavad parandusliku töö asutuste administratsioon ning vastavate ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide juhtkond tavaliselt tarvitusele abinõud puuduste kõrvaldamiseks, sealhulgas ka kinnipeetavate kaebuste ja avalduste lahendamise osas. Järelevalvekomisjoni ettepanekud, mis on tehtud kehtiva seadusandluse alusel, kuuluvad kohustuslikule täitmisele. Juhul kui parandusliku töö asutuse administratsioon ei nõustu järelevalvekomisjoni ettepanekuga, esitatakse küsimus arutamiseks töörahva saadikute nõukogu täitevkomiteele või Eesti NSV Ühiskondliku Korra Kaitse Ministeeriumile.

Järelevalvekomisjonide liikmed peavad ühe või teise küsimuse arutamisel komisjoni istungil ja selle kohta otsuse vastuvõtmisel alati silmas pidama, et see oleks seaduslik, ja kaaluma vastuvõetavate ettepanekute täitmise reaalsust. Juhtudel, kui ettepanek ületab parandusliku töö asutuste administratsiooni kompetentsi ja võimalused, on tingimata tarvis pöörduda kohaliku töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee, majanduslike ja ühiskondlike organisatsioonide või kõrgemalseisvate administratiivorganite poole vastavalt kinnipidamiskohtade alluvusele.

III PEATÜKK

JÄRELEVALVEKOMISJONIDE TÖÖ KINNIPIDAMIS- KOHTADEST VABANENUD ISIKUTEGA

1. Järelevalvekomisjonide kaasabi kinnipidamiskohtadest vabanenute tööle suunamisel ja neile vajalike elamistingimuste loomisel

Hästi organiseeritud töö, õige režiim ja mitmesugused kasvatuslikud üritused ei taga veel kõikide kinnipeetavate lõplikku ümberkasvamist. See keerukas protsess viiakse lõpule kinnipidamisasutustest vabanejate õigeaegse tööle asumisega ja uue töökoha kollektiivi täieõiguslikuks liikmeks saamisega.

Vastavalt parandusliku töö seadusandlusele on kohalike nõukogude täitevkomiteed kohustatud kõiki kinnipidamiskohtadest vabanenuid kahe nädala jooksul pärast nende sellekohast palvet varustama erialale vastava tööga.

Järelevalvekomisjonide üheks põhiülesandeks on kaasabi osutamine kinnipidamiskohtadest vabanenutele nende tööleasumisel ja neile vajalike elamistingimuste loomisel.

Kinnipidamiskohas tehakse kõik selleks, et õiguserikkujat ümber kasvatada, et ta oma kuriteost aru saaks ja seda kahetseks. On tarvis saavutada seda, et kinnipidamisasutusest vabaneja enam ei satuks niisugusesse olukorda, kus ta uuesti võiks toime panna kuriteo. Seetõttu on vajalik, et kõik kinnipidamiskohtadest vabanejad otsekohe pärast vabanemist asuksid tööle. Ühiskondlikult kasulik töö on kõige parem kasvataja.

Meie nõukogude ühiskonnas võib iga eksinud inimene, iga endine kurjategija pöörduda tagasi ühiskonnale kasuliku töö juurde.

Selle kohta, kuidas endistest kurjategijatest saavad korralikud inimesed, võiks tuua palju näiteid.

1963. a. septembri algul pöördus Tallinna Linna TSN Täitevkomitee juures asuva järelevalvekomisjoni poole 28-aastane naiskodanik T. Ta oli kaks korda viibinud kinnipidamiskohtades. Esimest korda mõisteti talle 3 aastat vabadusekaotust ebaseadusliku abordi tegemise eest, teine kord 3 aastat vabadusekaotust varguse eest. Kinnipidamiskohas viibimise ajal ta kaotas õiguse elamispinnale Tallinnas.

Kinnipidamiskohast teatati, et kodanik T. oli seal kangruna hästi töötanud ning korralikult käitunud. Kuigi ta tahtis töötada kangruna, ei olnud võimalik teda vabade kohtade puudumise tõttu ühiselamus kergetööstuse ettevõttesse tööle suunata. Keskrajooni TSN Täitevkomitee juures asuva järelevalvekomisjoni esimehe abiga suunati ta tööle vagunipesija kohale ja paigutati elama konduktori ühiselamusse.

Ta täidab oma töökohustusi hästi. Vestlusest temaga selgus, et ta on oma töö ja eluga rahul.

Kahjuks on endisel õiguserikkujal mõnikord raske tööd leida.

Leidub veel niisuguseid «ettevaatlikke» kaadriala ja juhtivaid töötajaid, kes ei taha endisi kinnipeetavaid võtta ka kõige lihtsamale füüsilisele tööle. Püütakse leida kõikvõimalikke ettekäandeid, et neid mitte tööle võtta. Peab ütleva, et Tallinna Linna TSN TK juures asuval järelevalvekomisjonil on sääraseid kogemusi küllaltki.

1964. a. märtsikuus vabanes kinnipidamiskohast kodanik E., keda oli karistatud tahtliku valekaebuse esitamise eest. Kodanik E. leidis endale töökoha Tallinna Raudbetooni Tehases.

Tehase kaadriosakonnas vormistati kõik kodanik E. dokumendid tööle võtmiseks, kuid siis keeldus tehase direktor kodanik E-d tööle võtmast. Alles pärast EKP Tallinna Linnakomitee vahelesegamist võeti kod. E. tehasesse tööle transporditöölisena.

Veel üks näide korduvalt karistatud inimese ausale teele pöördumise kohta.

Kodanik K. oli kuus korda varguste eest karistatud. Suure Isamaasõja ajal elas ta sakslaste poolt okupeeritud Ukrainas. Lahkus kaheteistkümnendaastasena kodunt, hulkus teiste omavanustega ning varastas, kuni paigutati alaealiste töökolooniasse. Sealt vabanedes sattus ta uuesti vanade «sõprade» hulka. Ja nii möödus peaaegu 15 aastat

kinnipidamisasutustes. Olid ainult üksikud nädalad ja kuud vabadust, mil ta tööle ei asunud, vaid pani toime uusi vargusi. Parandusliku töö koloonia töötajad selgitasid talle pidevalt ja kannatlikult, et kui ta ei tee lõppu vargustele, ei hakka tööle, siis möödub kogu ta elu kinnipidamisasutustes.

1959. aastal vabanes ta parandusliku töö kolooniast. Tallinna Linna TSN Täitevkomitee juures asuva järelevalvekomisjoni ja koloonia töötajad aitasid tal tööle asuda Tallinna Kalakombinaati. Alguses oli raskusi, esines töölt põhjusega puudumisi, hilinemisi. Mitu korda arutati tema käitumist tsehhis töötajate koosolekul. Ühel korral kutsuti ta kalakombinaadi direktori palvel järelevalvekomisjoni koosolekule oma käitumise kohta aru andma. Nüüd on ta kalakombinaadis töötanud juba üle 5 aasta, kusjuures tema tööga ollakse rahul. 1964. aastal eraldas kalakombinaadi kollektiiv talle elamispinna uues majas.

Kuid esineb ka vastupidiseid juhtumeid, et karistuse kandnud ja parandusliku töö kolooniast vabanenud isikuid paigutatakse tööle ebaõigesti.

Kodanik I-d karistati Nõukogude Liidu relvastatud jõududes teenimisest kõrvalehoidmise eest. Kodanik I., vabanenud kinnipidamiskohast, ennast Tallinnasse sisse ei kirjutanud ja sõjakomissariaadis arvele ei võtnud.

Vaatamata sellele võeti ta 1964. a. jaanuaris tööle Tallinna I Internaatkooli kehakultuuri- ja füüsikaõpetajana. Peale selle võeti ta tööle veel Tallinna Raudteelaste klubisse agitbrigaadi juhendajana. On selge, et sellise kuriteo eest karistatud isik ei sobinud noorte kasvatajaks ega agitatsiooni ja propaganda alale.

Järelevalvekomisjon informeeris vastavaid organeid endise kinnipeetava ebaõigest töölepaigutamisest ja palus edaspidi vältida ebasobivate inimeste suunamist kasvatus- ja kultuuritööle.

Esineb veel juhtumeid, kus varguse eest karistatud õiguserikkujaid võetakse tööle niisugustele ametikohtadele, kus on tegemist mitmesuguste materiaalsete väärtustega.

Endiste kinnipeetavate töölesuunamist raskendab tihti elamispinna puudumine.

Sageli ei võta üks abielupool karistuse kandmiselt vabanenud abikaasat enam oma korterisse, eriti siis, kui ta on joonud, huligaanitsenud ja oma perekonnaga halvasti käitunud. Esineb ka juhtumeid, kus karistuse kandmiselt

vabanenu elama asumine omaste juurde võib avaldada teemale ebasoovitavat mõju.

Nii näiteks pöördus hiljuti Tallinna Linna TSN Täitevkomitee juures asuva järelevalvekomisjoni poole kodanik L., kes oli vabanenud parandusliku töö kolooniast, kus ta oli viibinud 3 aastat, kandes karistust varguse eest. Parandusliku töö koloonias oli ta edukalt lõpetanud keskkooli. Parandusliku töö koloonia andis kodanik L. käitumise ja töö kohta hea hinnangu. Et kodanik L. vanematel olid amoraalsed eluviisid, polnud tütart võimalik nende juurde elama paigutada. Järelevalvekomisjoni abiga leiti talle töökoht sanitarina Iru Invaliididekodus ning ta paigutati elama ühiselamusse. Praegu töötab ta hästi ja hakkab õppima meditsiinilises keskkoolis.

Juba mitu kuud enne vabanemistähtaega tegeleb parandusliku töö asutuse administratsioon kinnipeetava edaspidise elu korraldamise küsimustega. Selgitatakse, kuhu vabaneja asub elama ja töötama. Nende vabanejate kohta, keda on tarvis abistada elamispinna muretsemisel ja töökohta otsimisel, saadavad parandusliku töö asutused teatise selle linna või rajooni järelevalvekomisjonile, kus vabaneja varem elas. Teatistes märgitakse vabaneja ees-, isa- ja perekonnanimi, elukutse, kui kauaks ja millise kuriteo eest ta oli mõistetud vabadusekaotusele, endine aadress ja kuhu ta kavatseb elama asuda. Kahjuks peab märkima, et nende üpris väheste andmete järgi (puudub haridus, eriala, kategooria, perekonnaseis jne.) on raske vabanejatele tööd leida.

Tavaliselt tahavad ka ettevõtete juhatajad ja kaadriala töötajad isiklikult vestelda nende inimestega, keda nad tööle võtavad. Seepärast otsustatakse vabanejate tölevõtmine lõplikult peaaegu alati siis, kui nad on juba vabad ja ilmuvad kaadriosakonda.

Ka järelevalvekomisjonid püüavad juba enne kinnipeetava vabanemist selgitada, kuhu nad elama ja tööle lähevad. Näiteks selgitab Tallinna Linna TSN TK juures asuv järelevalvekomisjon iga kinnipeetava ennetähtaegse vabastamise küsimuse läbivaatamisel seda, kuhu vabaneja tööle ja elama läheb, missugune vahekord on tal perekonnaga.

Vaatamata sellele suurele tööle, mida teevad parandusliku töö asutused vabanejate töölesuunamisel, ei suuda nad kaugeltki kõiki töökohtadega kindlustada. Kõige ras-

kem on just nende vabanejatega, kelle endine elukoht asub kinnipidamiskohast kaugel. Samuti on raskusi nendega, kes ei taha endisesse elukohta tagasi sõita.

Järelevalvekomisjonide töökogemused on näidanud, et on otstarbekas, kui vabaneja asub tööle oma endisesse töökohta, vanasse kollektiivi. Seal on hea võimalus ausa tööga oma eksimust heaks teha ning tagasi võita töökaaslaste usaldus ja töömehe au. Ka kollektiivil on kergem oma endist liiget, keda hästi tuntakse ning kelle puudusi ja nõrkusi hästi teatakse, abistada ja õigel teel hoida. Tavaliselt pöördubki suurem osa vabanejaist oma endisesse elu- ja töökohta tagasi.

Vahel arutatakse ettevõtte (tsehhi) kollektiivi koosolekul karistuse kandmiselt vabaneja töölevõtmise küsimust. Näiteks arutati ehitusmaterjalide tehases «Silikaat» kodanik S-i töölevõtmist ja otsustati ta uuesti tööle võtta. Mõningail juhtudel on parem, kui parandusliku töö asutusest vabaneja asub elama uude rajooni, uude linna ja läheb tööle uude ettevõttesse. Järelevalvekomisjonide kogemused näitavad, et noori, kellel enne nende parandusliku töö asutusse sattumist polnud veel kindlat elukutset, kindlat töö- ega elukohta, on tihti otstarbekam suunata elama uude rajooni, uude linna. Kuna noored on välistele mõjudele eriti vastuvõtlikud, võivad nad vanas elukohas jälle sattuda oma endiste halbade sõprade mõju alla, mis võib neid uuesti viia kuriteo toimepanemiseni. Niisugusel juhul on parem noor suunata uude kollektiivi. Selle kollektiivi ja tema ühiskondlike organisatsioonide, eriti kommunistliku noorsooühingu ülesandeks on abistada parandusliku töö asutusest vabanejat. On oluline, et noor inimene, kes eriti alguses vajab teiste seltsimeeste tuge ja abi, tunneks seda esimesest päevast.

On esinenud juhtumeid, kus vabaneja tõesti on püüdnud asuda õigele teele, kuid kohtunud oma endiste halbade sõpradega, jätkab ta endisi halbu eluviise. Sellistel juhtudel oleks vaja, et töökaaslased ja ühiskondlikud organisatsioonid ulataksid õigel ajal abistava käe.

Kinnipeetavate vabanemisel parandusliku töö koloonia- test on tarvis selgitada, kus asub parandusliku töö kolooniast vabaneja tööraamat. Vahel jääb tööraamat endise töökoha kaadriosakonda, mõnikord aga on ta kinnipeetava isikliku toimiku juures. Seepärast on palju juhtumeid, kus parandusliku töö asutustest vabanejad paluvad end tööle

suunata ilma tööraamatuta. Vastavalt tööseadusandlusele ei saa aga asutusi ega ettevõtteid kohustada tööle võtma kodanikke, kel puudub tööraamat või selle dublikaat. Näiteks pöördus 1965. a. märtsikuus Tallinna Linna TSN Täitevkomitee juures asuva järelevalvekomisjoni poole 27-aastane kodanik H. Teda karistati 1957. aastal varguse eest 7-aastase vabadusekaotusega. Vabanenud 1965. aasta veebruaris, ei leidnud ta enam tööraamatut, sest ehitusettevõtte, kus ta varem töötas, oli likvideeritud. Kui parandusliku töö asutuse administratsioon oleks õigeaegselt teinud järelepärimise tööraamatu kohta, oleks kodanik H-le õigeaegselt välja antud dublikaat ning ta oleks võinud kohe pärast vabanemist tööle asuda.

Kuna sageli ei taheta parandusliku töö asutustest vabanejaid tööle võtta, siis on tööraamatu puudumine heaks ettekäändeks, et endise õiguserikkuja töölevõtmisest keelduda.

Järelevalvekomisjonide poole pöörduvad tavaliselt need, kellel puudub elamispind või kes ei leia endale töökohta. Tavaliselt tuleb niisugune kodanik kas rajooni või linna TSN täitevkomiteesse. Oleks tarvis, et see järelevalvekomisjoni liige, kes tegeleb endiste kinnipeetavate töölesuunamisega, töötaks täitevkomitee aparaadis või tema töökoht asuks täitevkomitee läheduses. See järelevalvekomisjoni liige peaks ka hästi tundma linna või rajooni. Tal peaks olema põhjalik ülevaade linnas või rajoonis asuvatest ettevõtetest, käitistest, sovhoosidest ja kolhoosidest. Samuti peab ta teadma, millisel ettevõttel on ühiselamud või kuidas on ühes või teises sovhoosis või kolhoosis elamispinna saamise võimalusi.

Näiteks Tallinna Linna TSN Täitevkomitee juures asuvas järelevalvekomisjonis tegelevad endiste õiguserikkujate töölesuunamisega üldosakonna ja kaadrisektori juhatajad, Kalinini rajoonis TSN Täitevkomitee sekretär, Tartu linnas Linna Plaanikomisjoni töötaja, Harju rajoonis täitevkomitee esimehe asetäitja, Paide rajoonis üldosakonna juhataja. Nii on vabanejatel kerge vastavat järelevalvekomisjoni töötajat leida.

Oleks soovitav, et need ettevõtted, kellel on puudus tööjõust, teataksid sellest järelevalvekomisjonidele.

Nendesse ettevõtetesse, kus on puudus tööjõust, tuleb suunata vabanejaid. Tihti saab tööjõu vajaduste kohta andmeid ka kohalike ajalehtede kuulutustest.

Vabanenute töölesuunamisega tegeleval järelevalvekomisjonil on tarvis luua tihe side ka tööjõu värbamisega tegelevate asutustega. Tallinna linna järelevalvekomisjon on mitmeid parandusliku töö astustest vabanenuid paigutanud tööle tööjõu värbamise kontori kaudu. Kuid värbamiskontor võtab füüsilisele tööle ainult terveid inimesi.

Mida teha haigetega, invaliididega, eriti siis, kui nad on kaotanud oma elamispinna?

Tallinna linna järelevalvekomisjon on mõningal erandjuhul taotlenud niisugustele kodanikele elamispinna eraldamist väljaspool järjekorda.

Tallinna linna järelevalvekomisjonide liikmed tutvusid Leedu NSV Vilniuse linnarajoonide täitevkomiteede juures asuvate järelevalvekomisjonide tööga. Kõik töövõimelised vabanenud isikud, kes endale ise tööd ei leia, saadetakse ehitustöödele ja paigutatakse elama ühiselamutesse. Uudne nende järelevalvekomisjonide töös on see, et nad paigutavad Vilniuses elamispinna kaotanud töövõimetuid ja invaliide ajutiselt elama rajoonide elamutevalitsuste käsutuses olevale nn. manööverpinnale. Hiljem paigutatakse ülalmainitud vabanenud kas invaliidide kodudesse või leitakse neile mingi töökoht koos elamispinna.

Järelevalvekomisjonide poole pöörduvad parandusliku töö asutustest vabanenud ka materiaalse abi saamiseks.

Esineb juhtumeid, kus kinnipidamiskohtadest vabanenud, kes ühel või teisel põhjusel on saanud vähe teenida ning kel pole perekonda, satuvad esialgu majanduslikesse raskustesse, sest enne passi saamist ja elamispinna sissekirjutamist ju kedagi tööle ei võeta.

Sellistel juhtudel peavad järelevalvekomisjonid leidma mingisuguse ettevõtte, kus parandusliku töö asutusest vabanenu võib ajutiselt ilma sissekirjutamiseta töötada. Näiteks on Tallinna Linna TSN Täitevkomitee juures asuval järelevalvekomisjonil kokkulepe Liiva jaama juures asuva Puu- ja Kõõgivilja Baasiga, kus vabanenud võivad järelevalvekomisjoni suunamisel ajutiselt tööd leida.

On soovitatav, et järelevalvekomisjoni liikmed vestleksid iga parandusliku töö asutusest vabanejaga, kes asub nende rajooni või linna elama. Näiteks Tartu linnas on sisse seatud niisugune kord, et kõik Tartusse elama asuvad parandusliku töö asutusest vabanenud kutsutakse vestluseks

Tartu Linna TSN Täitevkomitee juures asuva järelevalvekomisjoni istungile. Siin selgitatakse, kuhu vabanenu asub elama, kuhu ta tööle läheb, missugune on tema perekondlik olukord, kes on tema sõbrad, missugusest ühiskondlikust tööst kavatseb vabanenu osa võtta ja kuhu õppima minna. Erilist tähelepanu pööratakse noortele ja neile, kellel puudub perekond.. Selline vestlus peab vabanenut veenma, et teda aidatakse, ühtlasi aga kontrollitakse tema tööd ja käitumist nii tööl kui ka kodus.

Karistuse kandmiselt vabanenud isikute tööle suunamise kõrval on järelevalvekomisjonid kohustatud pidama nende isikute kohta arvestust, kontrollima nende isikutega tehtavat kasvatustööd ning kaasa aitama selle töö paremaks organiseerimiseks.

Tallinnas peavad sellist arvestust linnarajoonide järelevalvekomisjonid. Siinjuures peab märkima, et järelevalvekomisjonid kontrollivad puudulikult seda, kas arvelevõetud isikud töötavad sellel töökohal, kuhu nad pärast vabanemist asusid, või on nad töölt lahkunud. Ka asutuste ja ettevõtete kaadriosakonnad peavad pidama arvestust karistuse kandmiselt vabanenud isikute kohta, ühtlasi on nende ülesandeks informeerida järelevalvekomisjoni, kui keegi nimetatud isikutest töölt lahkub.

Tallinnas on tehaseid, kus sellist arvestust peetakse hästi. Näiteks tehased «Punane Ret», «Marat» jt. Nende tehaste kaadriosakonnas on karistuse kandmiselt vabanenud töötajate kohta eriarvestus, nende isikute töölt lahkumisest informeeritakse õigeaegselt ka rajooni järelevalvekomisjone. Säärane arvestus loob eeldused, et neid inimesi teatakse ja tuntakse ning nendega viiakse läbi ka vastavat kasvatustööd.

Kahjuks puudub paljudes asutustes ja ettevõtetes eriarvestus karistuse kandmisest vabanenud isikute kohta. Nende asutuste ja ettevõtete kaadriosakonnad ei teata ega saagi teatada rajooni järelevalvekomisjonidele niisuguste isikute töölt lahkumisest. See on ka põhjuseks, miks rajoonide järelevalvekomisjonide arvestus karistuse kandmiselt vabanenud isikute kohta ei vasta täiel määral tegelikkusele.

Hiljuti kontrollisid Tallinna Linna Prokuratuuri töötajad endiste õiguserikkujate kohta peetavat arvestust ja nendega läbiviidava kasvatustöö olukorda Mererajoonis. Selgus, et mitmes suures ettevõttes, nagu Maardu Keemia-

kombinaadis, Viktor Kingissepa nim. Tselluloosi- ja Pabrikombinaadis jm. puudus arvestus nende isikute kohta. Neid inimesi ei tuntud ja nendega mingisugust individuaalset kasvatustööd läbi ei viidud.

Kuid meil on ka niisuguseid brigadire, tsehhijuhatajaid, kolhoosi esimehi, parteiorganisatsiooni sekretäre ja ametiühingu komitee esimehi, kes tegelevad aktiivselt kohtulikult karistatud isikute kasvatamisega. Vabariikliku Autotranspordi Trusti autokolonnis nr. 3051 töötab autolukksepana 1964. a. juunikuus karistuse kandmiselt vabanenud kodanik S. Tema brigadir püüdis juba esimesest päevast teha kõik, et endisest õiguserikkujast saaks tubli töömees. Ta vestles temaga ning õpetas ja abistas teda tööülesannete täitmisel. Kui selgus, et S-il on materiaalseid raskusi, toetas brigadir tema taotlust ühekordse rahalise toetuse saamiseks. Autokolonni kvalifikatsioonikomisjon omistas S-le algul 4. kategooria, hiljem juba 5. kategooria autolukksepa kutse. Kodanik S-ist on saanud tubli autolukksepp, kellest kolonni autojuhid lugu peavad, sest tema poolt remonditud masinad on hästi korras.

Paide rajooni «Uue Tee» kolhoosis töötab 1964. aasta algusest alates karistuse kandmiselt vabanenud kodanik K. Kuna K. tarvitas juba enne rohkesti alkohoolseid jooke, siis esines ka pärast karistuse kandmiselt vabanemist napsitamist, eriti palgapäevadel. Kolhoosi esimees nägi palju vaeva, et aidata K-l sellest pahest võitu saada. Ta vestles K-ga korduvalt, andis temale just palgapäevadel rohkesti ülesandeid, et tal poleks joomise võimalust. Kolhoosi juhtkonna selline pidev tähelepanu aitas tublisti kaasa, et K. jättis joomise maha ja töötab korralikult.

Pidevalt pööravad tähelepanu karistuse kandmiselt vabanenute kasvatustööle partei- ja ühiskondlikud organisatsioonid tehases «Punane Ret», trikootaživabrikus «Marat», Paide rajooni Viisu sovhoosis ja paljudes teistes ettevõtetes. Seetõttu on kõik karistuse kandmisest vabanenud isikud, kes nendesse ettevõtetesse tööle asusid, töötanud korralikult ja ükski pole uuesti seadusi rikkunud.

Lõpuks oleks tarvis rõhutada, et igasugused kasvatuslikud üritused ei tohi kujuneda parandusliku töö asutusest vabanenute jälgimiseks ja nende valvamiseks. Sellised abinõud peavad eelkõige taotlema seltsimehelikku abistamist ja hoolitsemist, et vabanenud saaksid lahti pahedest

ning asuksid kindlalt nõukogude tööinimeste — kommunistide ridadesse.

Järelevalvekomisjonide ülesanne on kõigiti kaasa aidata kinnipidamiskohtadest vabanenute kasvatamisele, et me jõuaksime olukorrani, kus ükski varem karistatu enam seadust ei riku ja kohtu alla ei satu.

Järelevalvekomisjonide töövorme kasvatustöö kontrollimisel asutustes ja ettevõtetes vaatleme üksikasjaliselt järgmises peatükis.

IV PEATÜKK

JÄRELEVALVEKOMISJONID KUI KASVATUSTÖÖ ORGANISEERIJAD TINGIMISI SÜÜDIMÕISTETUD, PARANDUSLIKU TÖÖGA KARISTATUD VÕI KÄENDUSELE ANTUD ISIKUTEGA

1. Üldsuse osavõtt õiguserikkujate ümberkasvatamisest

Idee nõukogude üldsuse osavõtuks võitlusest kuritegevusega kavandati juba Nõukogude riigi loomise alg-aastail.

Selle idee elluviimine on olnud Nõukogude riigi arengu mitmesugustel etappidel erinev.

Vastavalt järelevalvekomisjonide põhimäärusele on komisjonide üheks ülesandeks kontrollida kasvatustöö läbiviimist ettevõtetes, asutustes ja organisatsioonides töötavate isikutega, kes on vabastatud enne tähtaega tingimisi, karistatud tingimisi või parandusliku tööga töökoha järgi, antud ühiskondlike organisatsioonide ja töötajate kollektiivide käendusele või karistatud arestiga administratiivkorras, samuti aidata kaasa kasvatustöö paremale organiseerimisele.

Rajoonide (linnade) TSN täitevkomiteede juures asuvad järelevalvekomisjonid peavad arvestust isikute kohta, keda on karistatud tingimisi, parandusliku tööga või antud kollektiivi käendusele.

Endiste õiguserikkujate parandamisel ja ümberkasvatamisel lasub peamine vastutus nende töökoha kollektiividel ja ühiskondlikel organisatsioonidel.

Rajoonide ja linnade järelevalvekomisjonid peavad kasvatustööd suunama ja kontrollima ning kasvatustöö eesrindlikke kogemusi juurutama.

Praktiliselt etendavad kasvatustöös kõige tähtsamat osa tehhiülemad, brigadirid, meistrid ja töödejuhatajad.

Brigaad on kollektiiv, mille liikmed näevad iga liikme töösse suhtumist ning käitumist. Seepärast on siin kõige

paremad võimalused endise õiguserikkuja mõjutamiseks ja kasvatamiseks.

On tähtis, et endised kurjategijad suunataks tervetesse, tublidesse kollektiividesse, kus on tublid ja võimekad meistrid, brigadirid ja tsehhiülemad.

Siin võiks eeskujuks tuua ehitusmaterjalide tehase «Männiku» silikaattelliskivi tsehhi meistri. Nimetatud tsehhi meister vestleb sageli tsehhis töötavate endiste õiguserikkujatega, külastab neid kodus, teeb märkusi nende üleastumiste puhul. Ühtlasi toetab ja abistab ta neid. Tema püsiva töö tagajärjel sai endisest kurjategijast R-ist tubli töömees.

Tõsist tähelepanu endiste kurjategijate kasvatamisele pöörab ka Tallinna Linna Trammi- ja Trollibusside Valituse elektrikute brigadir. Selles brigaadis tegeleb endiste kurjategijate kasvatamisega kogu kollektiiv. Iga brigaadi liikme distsipliinirikumine arutatakse läbi kollektiivi koosolekul, kus tehakse seltsimehelikku kriitikat üleastujate kohta. Brigaadis valitseb üksteisesse seltsimehelik ja avameelne suhtumine.

Endise kurjategija kasvatamise aluseks peab olema temaga tehtav individuaalne töö, mis eeldab isiku põhjalikku tundmist. Tarvis on teada tema iseloomu häid ja halbu, tugevaid ja nõrku külgi. Tuleb sidet pidada õiguserikkuja tuttavate ja sugulastega, sest ka nemad aitavad kasvatatavat tundma õppida ja teda mõjutada.

Igasugune kasvatustöö on loov töö, kus pole kindlat šabloonit. Kui mõni kasvatustöö vorm annab häid tagajärgi ühe inimese juures, siis teise juures ei saa seda üldse kasutada. Kasvatatavaid on tarvis usaldada, neis tuleb arendada kõike head, mis neis on säilinud. Neis tuleb äratada usku endasse, et nad ise tahaksid loobuda endistest eluviisidest. Üks otstarbekohasemaid kasvatustöö vorme on ümberkasvatatava kaasatõmbamine ühiskondlikule ja sportlikule tööle.

Näiteks Tallinna Laevaremondi Tehases usaldati endisele õiguserikkujale selliseid ühiskondlikke ülesandeid, nagu lõunavaheajal brigaadis ajalehe ettelugemine, klubi korrapidaja abistamine pidude korraldamisel, klubi ettevalmistamine mitmesugusteks üritusteks jne.

Ettevõtete meistrite, brigadiride, tsehhide ja jaoskondade ülemate kõrval teevad endiste seaduserikkujatega suurt tööd ühiskondlikud aktivistid. Eesti NSV-s töötavad Ühis-

kondliku Korra Kaitse Ministeeriumi paranduslike tööde inspeksioonide juures ühiskondlikud inspektorid. Need on meie ettevõtete, asutuste, kolhooside ja sovhooside eesrindlikud töötajad ja pensionärid, kes aitavad endisi seaduserikkujaid kasvatada. Ühiskondlikud inspektorid külastavad endisi kurjategijaid nende kodudes, abistavad neid oma elamistingimuste korraldamisel. Nad kontrollivad parandusliku tööga karistatute töötasust kinnipidamist ja kinni- peetud summade ülekandmist riigituludesse. Et nad hästi tunnevad parandusliku tööga karistatuid ja teavad nende käitumist ja töössesuhtumist, siis nad esinevad ettevõtte tsehi või brigaadi koosolekul ettepanekutega parandusliku tööga karistatute tingimisi ennetähtaegseks vabastamiseks. Tallinna Linna Paranduslike Tööde Inspeksiooni juures on ligi 50 ühiskondlikku inspektorit. Need on linna ettevõtete ja asutuste eesrindlikud töötajad, kommunistid ja kommunistlikud noored. Ühiskondlike inspektorite hulgas on inimesi paljudelt erialadelt. Kõik nad töötavad aktiivselt ja aitavad kaasa endiste kurjategijate õigele teele suunamisel.

Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu Presiidium võttis 27. veebruaril 1964 vastu määruse «Armusaanud ja käendusele võetud kodanikega läbiviidava kasvatustöö parandamisest». Selle määrusega kohustati ametiühingute kohalikke komiteesid endiste õiguserikkujatega individuaalset kasvatustööd läbi viima, vajaduse korral määrates neile šeffideks eesrindlikke töötajaid. Ühtlasi nõuti ametiühingu kohalike komiteedelt, et nad informeeriks kohalikke nõukogusid ja miilitsat endiste õiguserikkujatega läbiviidavast kasvatustööst, samuti nende lahkumisest töökohalt. Selle määruse täitmiseks on meie ametiühingute kohalike komiteed hakanud aktiivselt tegelema endiste õiguserikkujatega. Mõnedes ettevõtetes on näiteks endistele õiguserikkujatele korraldatud kvalifikatsiooni tõstmise õppusi.

Ettevõtteis ja asutustes tuleb töös õiguserikkujatega pöörata kasvatustöö kõrval tõsist tähelepanu ka kuritegude toimepanemist soodustavate asjaolude kõrvaldamisele. Näiteks ei tohi lubada, et esineks hooletust sotsialistliku vara hoidmisel, puudulikku arvestust, pealiskaudset revideerimist, halbu elukondlikke tingimusi ühiselamuis, ükskõikset suhtumist alkohoolsete jookide kuritarvitamisse jne. Kõikide niisuguste kuritegevust soodustavate asja-

olude kõrvaldamine on seaduserikkumiste vältimise üheks eelduseks.

Missuguseid ülesandeid täidavad järelevalvekomisjonid endiste õiguserikkujate ümberkasvatamisel?

Järelevalvekomisjonidel on välja kujunenud mitmesugused töövormid.

Näiteks on Tartu linna ja Tallinna linnarajoonide järelevalvekomisjonide liikmete vahel jaotatud linna suuremad ettevõtted ja asutused, kus nad aitavad kaadriosakondi endiste seaduserikkujate kohta arvestuse pidamisel ning suunavad ja kontrollivad kasvatustöö läbiviimist.

Eeskujuks võiks siin tuua Tallinna Kalinini Rajooni TSN Täitevkomitee juures asuva järelevalvekomisjoni liikme sm. Tretjakovi aktiivse tegevuse Laevaremonditehases. Ta aitas tehase kaadriosakonnal ja igas tsehhis sisse viia arvestuse endiste õiguserikkujate kohta, sest arvestus on üheks eeltingimuseks eduka kasvatustöö läbiviimisel. Sm. Tretjakov vestleb tihti endiste õiguserikkujatega, külastab neid kodus ja vestleb nende perekonnaliikmetega. Tema ettepanekul on mõnele õiguserikkujatele, kelle ümberkasvatamisega on raskusi, määratud šefid. Koos tsehhi ametiühinguorganisatsiooniga kontrollib ta vähemalt kord kvartalis igas tsehhis endiste õiguserikkujate suhtumist tööülesannete täitmisesse, nende käitumist perekonnas, samuti nende osavõttu ühiskondlikust tööst. Iga kontrollimise kohta koostatakse lühike kirjalik õiend koos ettepanekutega tehase parteibüroole ning ametiühingu kohalikele komiteele. Tänu niisugusele süstemaatilisele tööle töötab ja käitub valdav osa endistest õiguserikkujatest korralikult. Mõnda õiguserikkujat on tubli töö ja eeskujuliku käitumise eest edutatud. Sm. Tretjakovi aktiivse töö tulemusena võtavad mõned endised õiguserikkujad aktiivselt osa ametiühingu tööst. Siinjuures peab märkima, et ka nendes ettevõtetes, kus aktiivselt tegeldakse endiste õiguserikkujate kasvatustööga, ei võta nendest kõik osa ühiskondlikust tööst, ei täienda oma teadmisi ega õpi. Peab püüdma saavutada seda, et kõik endised õiguserikkujad oleksid kaasa tõmmatud ühiskondlikult kasulikele tööle, et nad õpiksid — see on üks eeltingimusi nende ümberkasvatamisel korralikeks inimesteks.

Selleks et levitada eesrindlike ettevõtete kasvatustöö kogemusi ja meetodeid ning parandada sidet ettevõtete ja ühiskondlike organisatsioonidega, korraldavad järeleval-

vekomisjonid nõupidamisi. Näiteks organiseeris Tartu Linna TSN Täitevkomitee juures asuv järelevalvekomisjon ülelinnalise nõupidamise, millest võtsid osa ettevõtete direktorid, partei algorganisatsioonide sekretärid ja ametiühingukomiteede esimehed. Ettekande ettevõtete administratsiooni ja ühiskondlike organisatsioonide ülesandeist õiguserikkujate ümberkasvatamisel ja õiguserikkumiste vältimisel tegi järelevalvekomisjoni esimees. Sõnavõttudega esinesid linna prokurör, miilitsaosakonna ülem ja teised. See nõupidamine aitas tublisti kaasa kasvatustöö aktiviseerimisele endiste õiguserikkujatega. Tallinna Mere-rajooni TSN Täitevkomitee juures asuv järelevalvekomisjon organiseeris rajooni ettevõtete kaadriosakondade juhatajate ja ametiühingukomiteede esimeeste nõupidamise, kus toonitati endiste õiguserikkujate kohta peetava arvestuse vajadust ja räägiti selle organiseerimisest ettevõtteis. Samuti räägiti nende isikute töö- ja elamistingimuste korraldamisest ning tutvustati nendega tehtava individuaalse kasvatustöö meetodeid ja vorme.

Järelevalvekomisjonid on praktiseerinud ka ettevõtete juhtivate töötajate aruannete kuulamist endiste õiguserikkujatega tehtava kasvatustöö kohta.

Tartu linna järelevalvekomisjon organiseerib enne vastava asutuse või ettevõtte juhtiva töötaja aruande kuulamist põhjalikku kontrolli. Järelevalvekomisjoni liikmed kontrollivad kaadriosakonnas endiste kurjategijate kohta arvestuse pidamist, selgitavad sotsialistliku vara hoidmist, vestlevad endiste kurjategijate, tööliste, meistrite ja brigadiridega, samuti partei algorganisatsiooni sekretäri ja ametiühingukomitee esimehega. Kontrollitakse ka endiste õiguserikkujate eluolustikulisi tingimusi. Eri-ist tähelepanu pööratakse ühiselamute kontrollimisele, sest halvasti organiseeritud kultuuritöö ja ebanormaalne olukord ühiselamuis soodustavad sageli mitmesuguste seaduserikkumiste toimepanemist. Kontrollimise materjalide alusel teeb aruandva ettevõtte juurde kinnitatud komisjoni liige kaasaruande ja valmistab ette komisjoni otsuse projekti. Komisjoni sellisest koosolekust võtavad tavaliselt osa miilitsa, prokuratuuri ja paranduslike tööde inspektsiooni esindajad. Tartu Linna TSN Täitevkomitee juures asuv järelevalvekomisjon pöörab suurt tähelepanu järelevalvekomisjonide poolt vastuvõetud otsuste täitmise kontrollimisele.

Näiteks kontrollis järelevalvekomisjon Tartu linna ehitusorganisatsioonide ühiselamute olukorda ja kultuurmas- silise töö organiseerimist. Kontrollimisel avastati palju tõsisid puudusi elukondlikus teenindamises ja kasvatus- töös. Ühiselamuis peeti palgapäevadel joominguid, kakeldi ning sageli võtsid nendest korrarikumistest osa varem karistatud isikud. Järelevalvekomisjon võttis küsimuse arutamisel vastu otsuse, milles tehti ehitusorganisatsioo- nide administratsioonidele ja ühiskondlikele organisatsioo- nidele ettepanek puudused kõrvaldada. Paari kuu pärast kontrollis järelevalvekomisjon oma ettepanekute elluviimist. Selgus, et suurem osa puudusi oli kõrvaldamata ning olukord ühiselamuis oli vähe paranenud. Järelevalveko- misjon pöördus EKP Tartu Linnakomitee poole ettepane- kuga arutada kasvatustöö olukorda ülalnimetatud ettevõt- teis ning ühtlasi võtta nende ettevõtete juhtkond parteili- sele vastutusele ükskõikse suhtumise eest järelevalveko- misjoni ettepanekutesse.

Järelevalvekomisjonide koosolekud viiakse sageli läbi tehastes ja vabrikutes, kus aruandva kollektiivi liikmed ja endised õiguserikkujad neist osa võtavad. Niisuguseid jä- relevalvekomisjoni väljasõiduistungeid peeti Tartus teha- ses «Võit» ja Autobaasis nr. 20. Väljasõiduistungeil kuu- lati ära ka üksikute halvasti käituvate ja lohakalt tööta- vate õiguserikkujate sõnavõttud. Selliste õiguserikkujate noomimine oma töökaaslaste juuresolekul on paljudel juh- tudel andnud positiivseid tulemusi. Järelevalvekomisjoni koosolek lõpeb tavaliselt otsuse vastuvõtmisega, mis loe- takse ette kõikidele kohalviibijatele ja pärast saadetakse ettevõttele kirjalikult. Koosoleku kohta koostab protokoll järelevalvekomisjoni sekretär. Kasvatustöö küsimuste aru- tamine järelevalvekomisjonide väljasõiduistungeil on mõ- juv ja otstarbekas töövorm, mida peaksid laialdaselt prak- tiseerima kõik järelevalvekomisjonid, eriti maarajoonides.

Tallinna linna rajoonide järelevalvekomisjonid on prak- tiseerinud ettevõtete juhtkonna aruannete kuulamist endiste õiguserikkujatega tehtava kasvatustöö kohta rajoo- nide TSN täitevkomiteede istungeil. Vastavalt järelevalve- komisjonide põhimäärusele on komisjonil õigus esitada TSN täitevkomiteele arutamiseks mitmesuguseid küsimusi, mis on seotud parandusliku töö asutuste tegevusega, kin- nipidamiskohtadest vabanenute töölepaigutamisega või endiste õiguserikkujate ümberkasvatamisega. TSN täitev-

komitee otsused on kohustuslikud kõikidele asutustele ja ettevõtetele, samuti võib nende mittetäitmisel täitevkomitee määrata vastava karistuse, millist õigust järelevalvekomisjonil ei ole. Tallinna Linna Keskrajooni TSN Täitevkomitee kuulas oma istungil Vineeri- ja Mööblivabriku ning kondiitrivabriku «Kalev» direktorite aruandeid ja rajooni järelevalvekomisjoni esimehe kaasaruannet endiste õiguserikkujatega tehtava kasvatustöö kohta.

Laiema aktiivi kaasatõmbamiseks endiste õiguserikkujatega tehtavale kasvatustööle, et õiguserikkumisi põhjustavaid asjaolusid ettevõtteis välja selgitada, töötavad järelevalvekomisjonid tihedas koostöös TSN alaliste sotsialistliku seaduslikkuse komisjonidega ja alaealiste asjade komisjonidega.

Näiteks Tallinna Linna Kalinini Rajooni TSN Täitevkomitee juures asuv järelevalvekomisjon koos rajooninõukogu alalise sotsialistliku seaduslikkuse komisjoniga valmistas ette täitevkomitees arutamiseks küsimuse töödistsipliinist, sotsialistliku omandi kaitsest, võitlusest õiguserikkumistega ning endiste õiguserikkujatega läbiviidavast kasvatustööst tehases «Volta». Koostati ühine plaan. Vastavalt sellele viibisid rahvasaadikud ja järelevalvekomisjoni liikmed tsehhides ja brigaadides, vestlesid tööliste, meistrite ja brigadiridega. Samal ajal kontrolliti tööliste tööletulekut, värava kontrollpunkti tegevust ja tehaste territooriumi valvet. Kaadriosakonnas ja partei algorganisatsioonist selgitati endiste õiguserikkujate arvestust ning töötajate enesetäiendamist. Kainestusmajast saadi andmeid, kui palju tehase töötajaid oli viibinud kainestusmajas. Käidi tehase ühiselamuis, kus vesteldi noortega, selgitati kasvatustöö olukorda. Rajooni miilitsajaoskonnast ja administratiivkomisjonist saadi teada, kui palju töötajaid oli karistatud pisihuligaansuse eest. Analüüsiti ka tehase rahvamaleva ja seltsimeheliku kohtu tegevust. Niisugune üksikasjalik tutvumine tehase eluga võimaldas põhjalikult analüüsida kasvatustöö olukorda ja võitlust õiguserikkumistega. Koos tehase juhtkonna ja ühiskondlike organisatsioonidega koostati täitevkomitee otsuse projekt, milles kavandati abinõud puuduste likvideerimiseks ja edaspidiseks vältimiseks.

Poole aasta möödumisel kuulas täitevkomitee komisjonide esimeeste informatsiooni vastuvõetud otsuse täitmise kohta. Selgus, et suurem osa puudusi oli kõrvaldatud.

Mõnedes tehastes on ühiskondliku korra ja töödistsip-
liini rikkujate ümberkasvatamiseks kasutatud uudseid ja
efektiivseid kasvatusvahendeid. Korrarikkujatele ei anta
suvekuudel puhkust, neile ei anta tuusikuid puhkekodusse.
Korrarikkujad võetakse kuni üheks aastaks maha elamis-
pinnasaajate nimekirjast, neile ei võimaldata teha ostusid
järelmaksuga. Alkohoolikute töötasu makstakse nende
perekonnaliikmetele.

Kokku võttes peab märkima, et endiste õiguserikkujate
ümberkasvatamine on keerukas ja palju aega nõudev, seal-
juures aga väga vajalik ja tänuväärne töö. Kirjeldatud
kasvatustöö vormide ja meetodite kasutamine aitab rajoo-
nide ja linnade TSN täitevkomiteede juures asuvatel järe-
levalvekomisjonidel seda tähtsat tööd veelgi paremini juh-
tida ja suunata.

Kokkuvõtteks

Meie ühiskonnas on veenmine muutunud õiguskorra kaitse peamiseks vahendiks. See ilmneb ka järelevalvekomisjonide tegevuses.

Järelevalvekomisjonid täidavad edukalt neile pandud ülesandeid. Nii kontrollivad järelevalvekomisjonid parandusliku töö asutuste tööd sotsialistlikust seaduslikkusest kinnipidamise osas, organiseerivad üldsuse osavõttu kinnipeetavate ümberkasvatamisest ja parandamisest ning aitavad kinnipidamiskohtadest vabanenud isikuid tööle paigutada ja nendele vajalikke elamistingimusi luua. Järelevalvekomisjonid kontrollivad ka endiste õiguserikkujatega tehtavat kasvatustööd ettevõtetes, asutustes ja organisatsioonides ning aitavad kaasa selle töö paremale organiseerimisele.

Selleks et järelevalvekomisjonide võitlust kuritegevusega veelgi aktiveerida, peavad nad töötama käsikäes kohalike nõukogude alaliste sotsialistliku seaduslikkuse komisjonidega, samuti alaealiste asjade ja administratiivkomisjonidega. Väga oluline on ka järelevalvekomisjonide ning prokuratuuri- ja miilitsaorganite tihe koostöö.

Järelevalvekomisjonid peavad oma töö eesmärgiks seadma NLKP programmi nõude, et «kommunismi ehitavas ühiskonnas ei tohi olla õiguserikkumisi ega kuritegevust»¹.

¹ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn 1963, lk. 98.

Rajoonide ja linnade tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede juures asuvate järelevalvekomisjonide

PÕHIMÄÄRUS

(ENSV MKK 1960, nr. 2, art. 7)

1. Järelevalvekomisjonid moodustatakse kõigi rajoonide ja linnade tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede juurde.

2. Järelevalvekomisjonid moodustatakse tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede poolt nõukogude organite, partei-, komsomoli-, ametiühingu- ja teiste ühiskondlike organisatsioonide esindajaist 7—11-liikmelises koosseisus tööraha saadikute nõukogu antud koosseisu volituste kehtivuse ajaks. Komisjoni esimeheks määratakse üks rajooni või linna tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee liikmetest.

3. Järelevalvekomisjonid annavad oma tegevusest aru rajooni või linna tööraha saadikute nõukogu täitevkomiteele, kes perioodiliselt kuulab ära oma istungitel nende tööaruanded.

4. Järelevalvekomisjonide põhiülesandeks on:

a) kontrollida paranduslike tööde asutuste tegevust sotsialistlikust seaduslikkusest kinnipidamisel;

b) teostada järelevalvet paranduslike tööde kolooniate ja vanglate põhimääruse täitmise üle kinnipeetavate ümberkasvatamisel ühiskondlikult kasulikule tööle rakendamise, töö õige organiseerimise, elutingimuste, kultuurilise teenindamise, tootmistehnilise ja üldharidusliku väljaõppe parandamise alusel;

c) organiseerida üldsuse osavõttu kinnipeetavate ümberkasvatamisest;

d) osutada kaasabi kinnipidamiskohtadest, asumiselt või välja saatmiskohtadest vabanenud isikute töölepaigutamisel ja neile vajalike elutingimuste loomisel;

e) kontrollida kasvatusliku töö läbiviimist ettevõtetes, asutustes ja organisatsioonides töötavate isikute suhtes, kes on enne tähtaega tingimisi vabastatud, tingimisi või paranduslike töödega karistatud, antud ühiskondlike organisatsioonide ja töötajate kollektiivide käendusele või karistatud arestiga administratiivkorras; samuti kaasa aidata selle töö paremale organiseerimisele.

5. Järelevalvekomisjonil on õigus:

a) külastada komisjoni tegevuspiirkonnas asuvaid paranduslike tööde asutusi ja kontrollida nende tööd, nõuda administratsioonilt järelevalvekomisjonile vajalike dokumentide esitamist; jutule võtta kinnipeetavaid, tutvuda nende isiklike toimikutega;

b) nõuda miilitsa-, kohtu- ja prokuratuuriorganitelt vajalike andmete esitamist isikute kohta, kes vabanevad kinnipidamiskohtadest, asumiselt ja väljasaatmiskohtadest, samuti isikute kohta, kes on antud ühiskondlike organisatsioonide ja töötajate kollektiivide käendusele, karistatud tingimisi või paranduslike töödega;

c) esitada tööraha saadikute nõukogu täitevkomiteele arutamiseks küsimusi, mis on seotud paranduslike tööde asutuste tegevusega, kinnipidamiskohtadest, asumiselt ja väljasaatmiskohtadest vabanenud isikute töölepaigutamise, samuti kasvatusliku töö küsimusi isikute suhtes, kes on karistuse kandmisest enne tähtaega tingimisi vabastatud, tingimisi või paranduslike töödega karistatud, antud ühiskondlike organisatsioonide või töötajate kollektiivide käendusele või karistatud arestiga administratiivkorras.

6. Kinnipeetavate suhtes, kes oma eeskujuliku käitumise ja ausa suhtumisega töösse on näidanud, et nad on ennast parandanud, on järelevalvekomisjonil õigus:

a) teha ettepanek armuandmiseks;

b) ühiskondlike organisatsioonide või töötajate kollektiivide taotlusel või oma algatusel teha ettepanek süüdimõistetute enne tähtaega tingimisi või enne tähtaega vabastamise kohta või karistuse kandmata osa asendamise kohta kergema karistusega, kui süüdimõistetud on kandnud teatud osa karistusest ja kui on olemas muud tingimused, mis on ette nähtud NSV Liidu ja liiduvabariikide kriminaalseadusandluse aluste 44. ja 45. paragrahvis.

Ulaltähendatud küsimused vaadatakse läbi järelevalvekomisjoni istungil vastava ettevõtte, asutuse, sealhulgas ka paranduslike tööde asutuse ja ühiskondliku organisatsiooni või töötajate kollektiivi esindajate kohustuslikul osavõtul. Komisjoni istungile kutsutakse samuti isik, kelle asja arutatakse.

7. Järelevalvekomisjonid võtavad paranduslike tööde asutuste ning vastavate ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide administratsiooni kaudu kohapeal tarvitusele abinõud avastatud puuduste kõrvaldamiseks.

Komisjoni ettepanekud kehtiva seadusandluse piires kuuluvad kohustuslikule täitmisele. Administratsiooni mittenoustumisel komisjoni ettepanekuga esitatakse küsimus läbivaatamiseks tööraha saadikute nõukogu täitevkomiteele või Eesti NSV Siseministeriumile.¹

8. Järelevalvekomisjonid töötavad plaani kohaselt, mis on kinnitatud komisjoni istungil.

Järelevalvekomisjonide istungid kutsub kokku komisjoni esimees vajaduse korral. Kõik küsimused otsustatakse komisjoni istungil lihthälteenamusega.

¹ ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega 19. septembrist 1962. a. (ENSV ÜT 1962, nr. 38, art. 134) on ENSV Siseministerium kujundatud ümber ENSV Ühiskondliku Korra Kaitse Ministeriumiks. — Toim.

9. Järelevalvekomisjonide istungile kutsutakse vajaduse korral prokuratuuri, miilitsa ja kohtu esindajad, samuti ettevõtete, asutuste, kolhooside ja ühiskondlike organisatsioonide esindajad.

10. Järelevalvekomisjonide tehnilist teenindamist teostab tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee aparaat, kelle juures komisjon töötab.

Järelevalvekomisjonide tööga seotud kulud kannab tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee.

SISUKORD

Sissejuhatus	3
------------------------	---

I PEATÜKK

JÄRELEVALVEKOMISJONIDE ÜLESANDED JA NENDE TÖÖ ORGANISEERIMINE

1. Milleks moodustatakse järelevalvekomisjonid?	5
2. Järelevalvekomisjoni organiseerimine, koosseisu valik ja kohustuste jagamine üksikute komisjoni liikmete vahel	10
3. Järelevalvekomisjonide töö organiseerimine	14

II PEATÜKK

JÄRELEVALVEKOMISJONIDE KONTROLL SEADUSLIKKUSE JÄRGIMISE ÜLE PARANDUSLIKU TÖÖ ASUTUSTES JA ABI KINNIPEETAVATE ÜMBERKASVATAMISEL

1. Kontroll seaduslikkuse järgimise üle	20
2. Kontroll režiimist kinnipidamise üle ja abi osutamine selle kindlustamiseks	22
3. Kontroll kinnipeetavate tööalase tegevuse, kutsealase ning tehnilise väljaõppe üle	28
4. Kontroll poliitilise ja kultuurilise kasvatuse ning üldhariduse omandamise üle	31
5. Kontroll materiaalse ja elukondliku kindlustatuse ning meditsiinilise teenendamise üle	36
6. Kinnipeetavate kaebuste ja avalduste lahendamine ning nende individuaalne jutulevõtmine	37
7. Materjalide esitamine armuandmiseks, ennetähtaegselt ning tingimisi ennetähtaegselt vabastamiseks	39
8. Puuduste kõrvaldamine parandusliku töö asutuste tegevuses	43

III PEATÜKK

JÄRELEVALVEKOMISJONIDE TÖÖ KINNIPIDAMIS- KOHTADEST VABANENUD ISIKUTEGA

1. Järelevalvekomisjonide kaasabi kinnipidamiskohta-
dest vabanenute tööle suunamisel ja neile vajalike
elamistingimuste loomisel 45

IV PEATÜKK

JÄRELEVALVEKOMISJONID KUI KASVATUSTÖÖ ORGANISEERIJAD TINGIMISI SÜÜDIMÕISTETUD, PARANDUSLIKU TÖÖGA KARISTATUD VÕI KÄENDUSELE ANTUD ISIKUTEGA

1. Üldsuse osavõtt õiguserikkujate ümberkasvatamisest 54
Rajoonide ja linnade töörahva saadikute nõukogude täi-
tevkomiteede juures asuvate järelevalvekomisjonide
põhimäärus 63
-

Каск Юрий
Лийтоя Паул
НАБЛЮДАТЕЛЬНЫЕ КОМИССИИ
МЕСТНЫХ СОВЕТОВ

На эстонском языке
Обложка Г. Панта

Издательство «Ээсти Раамат»
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

*

Toimetaja N. Koort
Kunstiline toimetaja L. Kruusmaa
Tehniline toimetaja N. Harakk
Korrektorid L. Golberg ja M. Ojamaa

Ladumisele antud 4. IV 1966. Trükkimisele
antud 7. VII 1966. Paber 54×84, 1/16. Trükipoog-
naid 4,25. Tingtrükipoognaid 3,57. Arvestus-
poognaid 3,63. Trükiarv 2500 eks. MB-06871.
Tellimise nr. 1020.

Trükikoda «Kiir», Viljandi, Kingissepa t. 31/26.

Trükipaber nr. 3 — M. Gorki nim. Paberi-
vabrik, Leningrad.

Hind 16 kop.

1—10—2

16 kop.

A

27 830

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00859886 6